

JOHAN. JACOBI WALDSCHMIDII
 Medicinæ Doctoris & Professoris Marpurgensis

DISPUTATIONES
 MEDICÆ
Varii Argumenti.

DISPUTATIO I.
 MEDICUS CARTESIANUS,
 detegens
Aliquot in Medicina errores,
Hactenus ex ignorantia Philosophiæ commissos.

RESPONDENTE

JOH. JACOBO BAJER, Eschwecensi Hasso.

I N D,
 THES. I

Dato unô absurdô sequuntur plu-
 ra: Scientiarum enim regimen
 Democratico proximum est, ut
 ait *Baco*. Apud populum plurimum vi-
 gent doctrinæ aut contentiosæ & pu-
 gnaces, aut speciosæ & inanes, quales

videlicet assensum aut illaqueant aut de-
 mulcent. Atque acriores si fortè con-
 templationes usquam emicuerint, opi-
 nionum vulgarium ventis subinde agi-
 tatae sunt & extinctæ. Aded, ut tem-
 pus tanquam fluvius levia & inflata ad
 nos devexerit, gravia & solida demerse-
 rit. Hæc temporis injuria non parùm
 inquinavit ipsam Medicinam, quam il-
 lotis,

lotis, multisque in Philosophico curriculo arreptis erroribus, involant manibus, & postmodum in gravissimas errorum sortes projecti non eunt quâ cundum, sed è præcipitio acti cæcos sequuntur ductores, & unde pedem referant vix cognoscunt: Hinc operæ prætitium erit, aliquot hætenus ex ignorantia philosophiæ commissos in Medicina errores in apricum producere, ut vel inde innotescat, quam utilis & necessaria sit futuro pratico philosophia illa vera & genuina experimentis suffulta & illustrata; neque enim hic illam intellectam volumus, quæ otiosis concertationibus illigata disputatione errores alit non tollit: quæ ad lucem rebus inferendam aut nihil aut parum confert. Habet enim, ut videtur *Verulamio*, quod proprium est puerorum, ut ad garrendum prompta, ad generandum invalida sit & immatura: Controversiarum ferax, operum est effæta. Nihil aded mirum, si quæstio semper maneat quæstio, & per disputationes non solvatur sed figatur. Alia longè philosophandi ratio est, si talibus utamur principiis, quæ tam clara & evidentia sunt, ut nullus dubitationi relinquatur locus. Deinde si ab illis communium aliarum rerum cognitio dependeat, ut certam sic & indubitatam omnium rerum nobis comparare spondet Philosophia illa Mechanica, à Philosopho & Mathematico parem non habente restaurata. Quemadmodum enim hujus ope phænomena extra nos apparentia per veras suas causas evidentissimè explicamus, ita pari felicitate & successu ea quæ in corpore nostro contingunt no-

bis perspecta reddimus, & errores hætenus ex ignorantia hujus Philosophiæ commissos emendare contendimus. Faxit Deus ut feliciter, ne aliorum errores recensendo ipsi erremus.

THESES II.

Quod damnatum tulit philosophia ex præjudiciis & superstitioso antiquitatis cultu, id ipsum quoque ad Medicinam alteram, physicam partem transit: Unde ab eo tempore, quo Scholastica Medicina, polemico scribendi genere corrupta & obfuscata, colli cæpit, ipsique Medici ceu pedarii Senatores in unius Philosophi, dictaturam affectantis, ierunt sententiam, nobilissima hæc ars stetit, & si non retroivit, saltem non profecit; quia per novas indies (ut loquitur *Helmontius*) centurias ivit in circumulum. Mansit manca, elumbis, vaga & incerta, tot gravissimorum in medendo errorum ferax, ut in scenas & vulgi ludibrium hodiernum trahatur, eò quod medentes sapere nolint, nisi ad consuetum Scholarum: Quæ enim legunt, credunt, quia alii idem credunt. Verum vix *Cartesio* mundum literatum, alto peripatecismi vetero stertentem, excitaverat, erant statim etiam ex ordine Medicorum, qui ad novum hoc accensum lumen libertatis in ratiocinando affectabant auram. Nec deseruit eos spes, factum quippe est, ut in hunc usque diem nihil amplius etiam in foro Medico, ubi de corio humano agitur, admittamus, quod non clarè & distinctè perceperimus; huicque claræ perceptioni plus fidamus quam centum autoritatibus, id quod in progressu prolixius demonstraturi sumus.

Sed

Sed vellicat mihi non nemo aurem. Ergonè, dicit, Academix hæctenus nihil profecerunt? totque virorum præclara ingenia & nos ipsi fuimus stipites? Solusne *Cartesius*, qui nunquam fuit Medicus, ad mensam Solis accubuit, ut rejectis prioribus ferculis novàs has dapes vobis offerret? An Hippocrates, Galenus, Platerus, Forestus, Crato, Sennertus aliique fidi antiquitatis Machaonicæ interpretes, & viri supra laudem positi, qui per totam ætatem arterias & matulas habere magistras, erroris & ignorantix acufari possunt, cum in arte medica fuerint expertissimi & gravissimos, teste experientia, sciverint tollere morbos, Fac! ipsos nescivisse corpus esse rem extensam, animam esse rem cogitantem, non dari facultatem attractricem aut qualitates reales à subjectis realiter distinctas. Hepar nò sanguificare. Morborum communem nidum esse chylum & sanguinem, Dari materiam mundi subtilissimam. Sufficit, quod sciverint feliciter mederi, & ignorantia illarum rerum prudentix medicæ præjudicare nequit. Resp. Achilles hoc *Galenistarum* est argumentum, quod velut anguli caput in prima ponunt acie, quodque aliquid ponderis præ se ferre videtur, verùm si rem æquatrinemus lance, apparebit, illud tibicibus admodum infirmis fuleiri, id quod in liquidum deducam. Is enim non sum, qui in contemptum tot Celeberrimorum virorum calamum stringere velim: hoc tamen citra ullius injuriam dicere possum, illos suis temporibus fuisse doctos, celebres & felices Medicos: quod si possibile esset, ut orbi redderentur, ipsos non puderet illa demum addiscere,

quæ suis temporibus tenebris immerfa & sepulta jacuerunt. Fieri potest, ut medicamentum, cujus vires & operandi modus latent, pro voto respondeat, quamvis etiam ipsius subjecti accurata cognitio ex anatome & physiologia petenda deficiat: sed quis non videt, aliquod saltem ægrotantis periculum hinc subesse, & indecorum esse Medico, collimare ad finem per vias sibi incognitas, vel saltem non satis perspectas; cum ipsi prosperi successus non tam prudentix medicæ quam fato vel fortunæ sic in acceptis ferendi sint. Deinde & hoc notandum venit, quod felicitas practica sæpius magis dependeat ab opinione vulgi, aliisque mille artibus, quàm ab eruditione Medici: Magna enim inest vis verbis, herbis & lapidibus. Quod ipsius *Hippocratis* attinet medicamina, ea ita se habent, ut si quis illis hodierno tempore uti vellet, barbarus esset & crudelis in suos ægros. Dices, ipsa tamen multis profuisti. R. sp. Laudem meretur *Hippocrates*, quod aperte confessus sit, *Naturam curare morbos, medicum autem impedimenta tollere & naturæ ministrum esse, nunc actorem, nunc Spectatorem.* Si omnia *Hippocratis* evolveris scripta, videbis eum paucissimis usum fuisse medicamentis: magnam autem famam sibi acquisivisse Prognosi in acutis. Cum enim in calidiori degret climate, plures etiam habuit ægrotos febribus acutis correptos, quæ cum per crisis & ope ætheris fuerint solutæ, palam sit, ætherem maximam curationis si non utramque absolvisse paginam, & quotquot evalerunt, non ex certa scientia, sed solius Dei munificentia & naturæ suæ bonitate convaluisse. Ambabus quoque

quoque largimur manibus, *Cartesium* non fuisse medicum: Medicis tamen opem tulit, ut vi suorum principiorum de natura mentis & corporis, de natura fluidorum, aliisque, functiones corporis & mentis ipsiusque sanguinis & spirituum indolem adeo nunc clarè explicent, ut nihil clarius: Omniaque illa tanquam sapientiores *Æsculapii* proles abstergant spongia, quæ mechanicis principiis hodiernisque inventis non sunt congrua. Et quid quæso de Circulatione Sanguinis dicam, qua inventa plus lucis accessit rei medicæ, quam quidem ab omnium *Galenistarum* voluminibus expectari potest? Quare hanc non ad anticyras relegamus, ceu inventum supervacaneum, cum tot celeberrimi vixerint Medici, qui sine hujus cognitione magnos quoque curaverint morbos? Sic profectò actum foret de gloria illorum, qui novis suis inventis veritatem in lucem protraxerunt, aut non satis liquidam discussis nebulis illustrârunt. Et ridiculum foret, scientiam ex numero Pillularum, & eruditionem ex remediorum copia, & barbaris vel semigræcis nominibus, metiri velle.

THESES. III.

Ignorantia Philosophiæ gravissimum peperit in medicina errorem, quod medicus solùm occupatus esse debeat circa res sensibiles, hinc factum est, ut circa corticem hærentes sensibiles illos humores pro causis morborum habuerint, & productum cum causa sua confundentes semper à vera aberraverint curationis viâ. Ex Philosophiâ mutuari hoc debuissent, partes corporis dividi in sensibiles & insensibiles, illas ex his componi, earumque naturam ex his quoque addiscendam.

THESES. IV.

Errorem excepit error, quod morborum semina debeant esse sensibilia. Imposuit hoc Medicis, ut relicto semine morbosam progeniem eliminare allaboraverint, quam ipso in semine suffocare debuissent. Et quemadmodum brutum hoc effatum, nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensibus, plurimos cœcutire fecit Philosophos, ita ipsos quoque fascinavit medicos, ut de Spiritibus animalibus quid proferre vix ausi sint, donec *Cartesius* tenebris his facem admo-verit, eorumdemque genesin mechanicè descriperit.

THESES. V.

Obstetricante hęc præjudiciò alius prodiit ex ignorantia Philosophiæ error generi humano magis infestus. Causa morbi (dicunt) sensibilis sensibilibus per alvum foras est eliminanda, hinc suum intonant purgandum, & homines purgantibus vexant usque ad maciem, nescientes, rarius humores ope cathartici excretos sub tali schematismo in corpore delitescere. Sape ac multum mecum cogitavi, quare in dissectis cadaveribus tantam humorum saburram non amplius reperiamus, cum si viventibus purgans fuisset exhibitum, tales abunde excrevisent. Ipsa videlicet purgantia cruorem & carnem promiscuè liquant, resolvunt & putrefaciunt, atque in omnibus cum venenis pari passu ambulant, ut rectè dixerit *Helmontius*, nomen purgationis esse nomen impostorium, cum non sit purgans, sed destruens & hostile vitæ virus. Omnia purgantia sanguinis lædunt mixturem & vitæ vinculum laxant aut penitus

tus

tus rumpunt, unde in momento prava illa humorum prodit caterva. id quod *Helmontius* maximo suo damno & pecuniae factura expertus est, qui scabie correptus & à duobus Medicis purgantibus iniquè vexatus tandem exclamavit, theoremata Scholarum falsa esse & scabiosa. Quod si quandoque videantur expectationi satisfacere, id non tam vi cathartice quam resolventi & attenuanti, quâ pollent, virtuti acceptum ferendum. Ipsi itaq; purgantibus quâ purgantibus carere possumus, & optandum foret cum celeberrimo *Wedelio*, ut vulgo tam cordi haberent homines diaphoretica ac purgantia, sic enim plurimi se varentur, qui febribus abrepti & purgationibus emaciati debitum naturæ ante tempus solvunt. Ipsa quippe purgantia sanguinem reddunt cacochymicum: diaphoretica autem heterogeneum sanguini confusum expellunt, & vitalem mixtionem potenter restituant.

THES. VI.

ERROR est, quod ex ignorantia Philosophiæ credant Medici, partes quasdam solidas corporis humani viventis certis quibusdam instructas esse facultatibus alimento & sanguini conficiendis & distribuendis destinatis; quasi ejusmodi facultates ceu inspectores vel protectores rebus humanis præessent. Docebit ipsos vera Philosophia, nihil in rebus corporeis reperiri præter extensionem & modos, nec posse ullam aliquam cognitionem tribui ipsis rebus materialibus, qualem tamen hi actus, attrahere utile, & inutile expellere, præsupponunt, nisi confundere velimus res intelligibi-

les & cogitantes cum materialibus & extensis. Docebit ipsos Physica, viscera omnem suum calorem & temperiem habere à fluidis & impetum facientibus partibus. Ipsa autem fluida vitam suam, hoc est mixtionem, habere à materia primi elementis sive æthere, cujus naturam vix capiunt, quod neglexerint veram philosophiam de natura corporis fluidi & solidi agentem, quam si non ex *Cartesio*, saltem ab ejus discipulo *Rohaulti*, addiscere poterunt. Debuissent ex hac nôsse, calorem non esse qualitatem ab essentia ignis distinctam, sed esse ipsum ignem: Essentiam non esse quid distinctum à subjecto cujus dicitur essentia, sed hæc duo unum idemque esse, neque enim pluralitas notionum logicarum res, quæ unū idemq; dicunt, faciet diversas. Mirandum profecto, quod de rebus non existentibus & nunquam futuris tam serix & perniciosa fabulæ sint confictæ & creditæ.

THES. VII.

ERROR haud levis, ex ignorantia Philosophiæ subortus, est, quod aliquot morbos medicamentis, ex pharmacopolio petitis, expugnare contendant Medici, qui non nisi aeris solique mutatione curari possunt. Alius æther; alius vitæ succorum motus: novus æther; nova sanguinis mixtura. Si ætheris naturam ex physicis addiscerent, scirent prudentius medicari, nec agros intempestivis suis remediis obruerent. Natura enim vult duci, non cogi. Et cui bono, quæso! tot saccharata, perlata alkermissata, aliaque pretiosa & externa & interna præscribunt? nisi dicere velis fieri id in gratiam pharmacopœi, ut inanitis pyxidibus

dibus hujus locus accrescat. Id quod potissimum locum etiam habet in doctrina de febribus, cui tunc quoad theoriam tum quoad praxin tot gravissimi aspersi sunt errores, ut ipse *Helmontius* jam suo tempore monuerit, quod primus Medicus eorum, qui ab Ethnicis medendi fundamenta petunt, adhuc desideretur, qui febrium radicem agnoverit ac iusta remedia. Ducentos si evolvas auctiores, qui de febribus scripserunt, videbis eos ad unum omnes cantum cuculi cecinisse, idemque semper aliis verbis sibi subscripsisse.

THESES. VIII.

Errorum genitrix est ignorantia Philosophia, ex hac enim naturam fermentationis & liquorum fermentescibilium in corpore nostro indolem melius, quam hactenus factum, addiscere deberent. Sic horrendos in curandis variolis evitarent scopulos, in quos plures hodie impingere videmus cum aegrotantis naufragio, dum variolas sudoriferis calidioribus & agitatoriis remediis expellere primis diebus intempestive conantur, quibus primis his diebus phrenitidem, ultimis autem totalem mixtionis sanguinis destructionem, hoc est febrem pestilentialem, accersunt.

THESES. IX.

Eosdem sibi vendicat natales alius Error, qui in inflammationis curatione notatur. In hujus enim principio dicunt adhibenda esse repellentia; sed quæso quò repellunt? Poros potius magis obstruunt, inflammationem augment, sapius ad gangrænam & sphacelum sternunt viam, ut malum, quod in principio

suffumigio aut resolutivo aliquo compesci potuisset, reddatur contumax & difficilius curationis. Hæc omnia ex eo proveniunt, quod nesciant, quanta vis insit ætheri, quamque potens ille sit in agitando particulis terrestribus sola materia mundi subtilissima cinctis.

THESES. X.

Sic inanis illa corrut de remediis specificis & certis partibus dicatis imaginatio. Dandum hoc ignorantia Philosophia, quod putaverint dari medicamenta cephalica, thoracica, splenetica, hepatica, hysterica. Nisi enim explicuerint, in quo consistat appropriata illa vis, idem est ac si dicerent, se nescire. Sin didant fieri id propter appetitum & inclinationem quandam ad hanc potius partem quam aliam, affingunt medicamenti aliqualem cognitionem. Et cum sanguis æqualiter dispensetur ad omnes partes totius corporis, æquè facillè aqua splenetica propinata ire poterit ad cerebrum, quam ad lienem. Itaque effectus medicamenti vix extra sanguinem & humores circulantes se extendunt, atque perinde erit, sive in affectu cerebri ex causa frigida spleneticum, aut hystericum, aut alii parti dicatum præscripseris medicamentum; modo vim habuerit sanguinem volatilisandi: omnia enim subtilia sine acredine notabili & corrosiva sunt cephalica, thoracica, hepatica, stomachica, splenetica, diuretica, uterina, menfes moventia, lac & semen generantia.

THESES. XI.

Quod si alias medicamentorum qualitates sub examen vocare velim, quæ

quæ non garrulitas & ignorantia notabitur? Nullibi enim veteres magis lapsi sunt, quam in explicandis qualitatibus medicamentorum, cum in vera Philosophia non fuerint enutriti, docente, qualitates has à sola textura, hoc est particularum magnitudine, subtilitate, motu, situ, figura, &c. dependere. Quod enim quædam medicamenta habeant vim frigefaciendi, indurandi, condensandi, contipandi, obstruendi, incrassandi, repellendi, bilem alterandi, acidum invertendi & salia absorbendi: hoc est à particularum ea constituentium magnitudine. E contra quod alia habeant vim attenuandi, præparandi, digerendi, volatilifandi, est ab earum subtilitate. Quod quædam sint acida, est à figura, prout latera plus minus acuminata sunt. Quod quædam sint salsa, est à figura spiculari & cuspidè prædita, plus minus acuta vel obtusa cum rigiditatis vel flexibilitatis majoris vel minoris attributo. Quod quædam sint mollia, alia verò dura, hoc est à situ, prout particulae nunc in uno nunc in pluribus punctis se contingunt, & prout aliqualem vel nullam ferre possunt concussionem.

THESES. XII.

Sed neque sic omnes notavimus errores ex ignorantia Philosophiæ hæcenus commissos. Cum enim Galenistæ facile animadverterent, principia sua infirma esse & insufficientia omnibus phænomenis explicandis, sinxerunt, dari quosdam morbos inexplicabiles: dari etiam qualitates medicamentorum occultas, extra intellectus nostri spheram positas. Hanc ignorantiam si serio

perpenderis, fateberis mecum, nil æquè imperitè tractari apud Medicos, quam quæ vitam mortalium concernunt. Ipsi sunt, qui dum claves scientiæ se custodire præsumunt; nec ipsi adyta intrant, nec alios intrare volentes admittunt, sed arcem omnes omnibus technis, semper discentes & nunquam ad veritatis scientiam pervenientes. Quia ignorant physicam, tyrones manent in Medicina, quæ ex illa lucem scenerari debet. Quippe ex physica generali constat, nulla corpuscula concresecere, & combinari posse, ut non aliqua minutissima intervalla & exiguos poros juxta se relinquunt. Hi materiâ subtilissimâ replentur, cum implicet vacuum concipere. Ipse hic æther pernicitate sua, qua corpora transit, impedit, quo minus partes corporum solidorum eò ipso quo concresecunt se immediate in omnibus punctis contingant, ut in Adamante, glacie, crystallo, vitro, videre est. Subtilissima hæc materiâ à prima etiam conceptione sanguinis motum & mixtionem conservat. Hæc est Natura, morborum domitor & sanitatis custos. Elementum hoc cum aere, medicamentis, & alimentis haurimus & inspiramus, quod si conveniens sit consueto ætheri, sanguinem jam permeanti à primordiis circulationis, novas quasi vires recuperamus; id quod quilibet tempore majali in aurora obambulans & occultum hunc vitæ cibum captans experiri potest. Sin cum aere purgantibus venenis, vel alimentis, peregrinus æther accesserit, partes sanguinis, ordine prius digestæ, turbantur, crasis & mixtio læditur, febres mali moris & pestilentiales excitantur, & nisi Naturæ, hoc est:

est consueto ætheri nobisque amico, alexipharmacis maturè feramus suppetias, aliùm ætherem inferentibus, qui hostilem expellat, profuget: domesticum verò foveat & augmentet, actum est de vita ægrotantis. E quibus luce meridiana fit clarius, nihil hic occultum & inexplicabile admitti, cum effectus à motu & figura, rebus omnibus notis, dependeant. Utinam Medici ad veram hanc stupendorum horum phænomenon causam majori sedulitate & animò, scientia Physica probè imbutò, attenderent, propiùs etiam ad sanandi accederent methodum. Hæc quippe causâ neglectâ omnia manent obscurissima, pleaque falsissima & intacta, quæ maximè ad scopum sanandi conducunt.

THESES XIII.

DEnique totâ errant viâ, qui hæc nimix subtilitatis, novitatis, & otiosæ speculationis arguunt, nam ex his totius œconomix animalis dependet veritas ejusque cognitio; & in scientia Medica caput rei est, si Medicus œconomiam animaleam accuratè cognoverit, in quo plures hallucinari videmus: hinc ubi cum aliis Doctoribus in medicum consulere, suasque producere schedulas quandoque coguntur, magis muti sunt quam pisces, aut inconditas effutunt ratiocinationes nuce causâ vix dignas; in præscribendis formulis fluctuant, dubitant, nunc saltum faciunt, nunc terga vertunt, miscent quadrata rotundis: quæ non possunt non ipsum ægrotantem in maximum discrimen conjicere. Sed ne partium studio laborare videar, catalogum hunc errorum intuerè,

hactenus ex ignorantia œconomix animalis & Philosophix mechanicæ commissorum.

Toto errant cœlo, qui catarrhi sedem quærunt in cerebro.

Erroneum est, aliquid in catarrho suffocativo delabi à cerebro.

Errant, qui anginosos purgant.

Longè errant & lege Aquilia tenentur, qui dysentericos & pleuriticos purgant.

Erroneum est Hecticam esse intemperiem calidam partium carnosarum aut etiam sanguinis.

Error Medicus est, si febricitantibus frigida commendentur.

Erroneum est, icterum produci à bilis regurgitatione in sanguinem.

Erroneum est Melancholiam esse ex liene.

Erroneum est, calculum renum debere diureticis curari.

Erroneum est, vapores ex utero, liene, vel ventriculo, ascendere ad caput & mentis metropolim turbare.

Errant sine certâ sede qui putant uterum posse situm suum mutare.

Tota viâ errant, qui purgantia exhibent hysteriis.

Capitalem errant errorem, qui in calidis morbis puerperarum frigida propinant.

Et quis omnis recensere errores? transeant hi cum cœteris erroribus. Cujusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis perseverare in errore.

Tu, Lector benevole, si vera me dixisse videas, mecum gaudebis. Si verò sint, quæ displiceant, cremato has pagellas,

aut

aut alii ignobiliori usui eas damnato,
mihi enim perinde erit, quibus *vi*ndictis
contra medicum Cartesianum, errores
detegentem, insurgas; non enim rem

suam, sed publicam, humanam, & quæ
omnes tangit, tractavit.

DEO O. M. sit Laus Honor & Glo-
ria in sempiternum.

DISPUTATIO II.

CHIRURGUS CARTESIANUS,

detegens

Aliquot in Chirurgia errores,

Haftenus ex ignorantia Philosophiæ commissos.

RESPONDENTE

WILHELMO HULDERICO *Waldschmidt*/ Hanovienfi.

J. Lips. Cent. I. Epist. 88.

UT eadem purpura homines delectat, &
ad gaudium provocat, Tauros offendit
& irritat ad pugnam; Sic eadem veritas
aut virtus intelligentes capit, ludit im-
probos & imperitos.

Th. Cornelius in Epist. ad Francisc.
Glissonium & Thom. Willisium
pag. m. 192.

Magnam mihi spem facit illa philoso-
phandi ratio, quam à vobis susce-
ptam video, expectationemque plurimam
commovet multorum ad eadem ferme stu-
dia conspirantium consensus atque commu-
nio. Audio enim Georgium Entium atque
Warthonum populares vestros non medio-
crem in excolenda physiologia operam con-
sumpsisse. Ego vero, ut de me loquar,
tanta olim industria, tantoque labore ad
investigandam hominis naturam aggressus

*sum, ut ea re aliquam certe gratiam à Viris
in Sapia studio exercitatis me intum-
ire speraverim. Sed invidit mihi fortuna
otium viraq; tranquillitatem; Nam Nea-
polim adverso fidere advectus necesse ha-
bui curas & cogitationes non tam in literas,
quam in salutem incolumitatemq; meam
intendere, atque omnino id agere, ne Sycophan-
tarum calumniis aliquando succum-
berem. Dicit autem vix potest, quantam
mihi invidiam Malevolorum turba consti-
tuit ex studio nova istius minimeq; vulgaris
doctrina, quam ego à praeclarissimis nostra
atatis scriptoribus institutam meisque pe-
culiaribus inventis aliqua ex parte illustra-
tam in hanc urbem primus induxi. Nimi-
rum hoc hominum genus quoniam quidem
literis disciplinisq; haud quaquam excul-
tum est, sed totum planè ex fraude & men-
daciis compositum, ab his sibi maxime me-
tuit, qui veritatis cultores sunt & fucum
ac fallacias insectantur.*

b

B. C. D.

B. C. D.

I.

EA nunc Medicis sunt tempora, hæc sæculi nostri infelicitas, ut quicquid pulchrum, novum atque politum, nec circumforaneæ eruditionis, edax depascat livor, carpatque dente invidio immanis ævi barbaries. Labuntur cuncta in deterius, postquam homines factionibus & studiis trahi cæperunt: quiescebat enim olim post fata livor, tuebaturque ex merito unumquemque suus honos: certis terminis circumscripta sublatam osculis virtutem quærebat invidia, languebat effrenata lingua, quæ nunc immixtis libera habenis vagatur, nec unum læsisse contenta: toti quandoque instat medicorum ordini, & viis tam obliquis suam in eos maledicentiam exercit. Experimur & nos, postquam grande patientiæ dedimus documentum, verum esse id, de quo Tacitus conqueritur, *Non minus periculum ex magna fama quam ex mala.* Quis enim nescit, benignius agi quandoque cum his, qui cum aliis errare malunt, quam cum bonis rectè sentire? Verùm enim verò cordati viri est vincere ac supergredi vitium parvis magnisque civitatibus commune, *ignorantiam recti & invidiam.* Juvabit olim majores & posteros cogitasse, id quod secum perpendens *Chirurgus Cartesianus* noluit amplius extra invidiam juxta ac extra gloriam vivere, hinc vestigiis *Medici Cartesiani* insecutus in arenam nunc descendit, errores proditurus quos hætenustum in cognoscendo tum in medicando tota ferè chirurgorum cohors commisit. Arduum est, fateor, causas

errorum excindere velle, hoc præsertim tempore, ubi magna vis inest manibus agilibus: ubi sermonis suavitas & verbotum copia, quamvis rerum adsit inopia, plus quandoque valent quam recta ratio: ubi multi plus æstimant irrationalem Chirurgiam, quam rationalem operandi methodum. Assurget Chirurgorum Phalanx, vestibus, comis & barbis ad elegantiam compositis, aureis atque argenteis scutellis, Spatulis, stylis, mucronibus, cæteroque splendido apparatu armatorum, qui commune periculum concordia propulsare & tergo meo assultare nitentur. Verùm nec vanus ille me quidem terret aspectus, auri enim atque argenti fulgor neque tegit neque vulnerat *pro veritate dicentem.* Salus publica hic murus est aheneus, qui & me contra quoscunque tuebitur arietes, atque ipsos errantes ad metam recti invitabit. Nihil enim nobis negotii cum illis, qui ut inquit *Horatius:*

Turpe putant parere minoribus; & quæ imberbes didicere, senes per pondera fateri.
Multò minus eò devenit calamus audaciæ, ut omnes Chirurgos, erroris convincere, aut in muncere suo, quo hætenus egregiè defuncti, perstringere velim: multi enim ex illorum ordine etiam vix monitore opus habent; multi sunt, quibus sublime ingenium atque multorum añorum praxis rectum tramitem indicavit, quique rudimenta atque studia sua philosophis & chirurgis undiquaque celeberrimis approbârunt. Sed dabunt mihi hi boni viri, esse tamen non paucos fratres ignorantie, artem, quam nunquam pro rei dignitate didicerunt, proficentes & exercentes: horum magna est præsumptio, hinc:

hinc ferro & igne non minus periculosè quam nefariè in genus humanum graffantur & nefario suo ausu mutilos quandoque ac mancos reddunt, aut neci tradunt, quos in integrum restituere debebant: qui, si locuples est æger, avari sunt, si pauper ambitiosi: quos non oriens, non occidens saturaverit: Qui omnium opes atque inopiam pari affectu more militum apud *Tacitum* concupiscunt: qui auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium; atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. De his quidem nunc mihi sermo erit, horumque errores, quos aut terra, aut opinio, regit, in apicem deducam, idque majori cum confidentia, cum meliora tempora spondere possit nemo; nam solent nunc Chirurghi pueros ad tyrocinium Chirurgiæ admittere, qui vix literas pingete norunt, nedum in humanioribus jecere fundamenta; imo multi eos satis aptos iudicant, si infantem placare, si cunas agitare, si temulento hero facem præferre, aut alios serviles labores sustinere queant. Unum quod est necessarium ne cogitatur quidem, unde sit, ut absoluto triennio usque tamen rudes sint, in examiniibus, ut finem & initium tyrocinii vel nullo vel exiguo internoscas discrimine. Hinc meruendum erit, ne brevi adhuc transactâ periodo atque chirurgica vera & rationalis, extinctis nempe senibus, in exilium agatur, atque pauci futuri sint, quibus harum rerum summa committi possit.

II.

Quò verò ab ovo exordium desumere atque ipsos errorum fontes detegere possim, recurrendum nobis erit ad sanguinis circulationem, quem primum

esse vivens & ultimum moriens nostrorum temporum fide satis probatum est. Pauci sunt Chirurghi, quibus nectaris hujus purpurei itus & reditus innotuit, propterea in phenomenis explicandis hallucinantur; & confidenter assero, inter centum vix unum esse, cui in causis inflammationum, tumorum, aliorumque vulnerum, fracturarum & luxationum symptomatum explicandis non hæreat aqua, & qui in medicamentorum operandi modo tradendo saltem non obmutescat. Quære ex Chirurgo, quare venam tundant infra ligaturam? & nihil solidi respondet. Quære unde sanguis ex aperta profiliens vena? & respondet eum ex corde versus exteriores profluere partes. Sed si res ita se habeat, quare quæso non tundunt venam supra ligaturam, quò sanguis qua datâ portâ, commodius egredi possit? Vides ergo ipsos sanguinis itum per arterias & reditum per venas ignorare, adeoque luscorum mire in tenebris palpitare, nec dignos esse, quibus salus hominis committatur.

III.

Vulnera definiuntur quod sint continui solutio vel quod sint partium carnosarum ab instrumento aliquo facta solutio. Animum ergo tantum intendunt ad partes solidas, atque ad magis sensibiles curationem dirigunt. Sed quis nescit corpus nostrum ex solidis & fluidis componi partibus? neque illas dividi posse aut rumpi, ut non fluidarum ordo & mixtio turbetur, quò divortio semel admisso novæ statim fiunt combinationes, novæ prognascuntur concreta, variæ exsurgunt hinc inde excrecentiæ, intumescentiæ, coagulationes, restagnationes, quæque authores existunt omnium illorû graviorum

orum symptomatum, quæ vulnera comitari solent. Sicuti enim in aliis corporibus & mixtis regni tum vegetabilis tum mineralis videre licet, dum varii generis particulae, variae configurationis, consistentiæ, magnitudinis, situs & motus amicabiliter tandem conspirant, & unum totum constituunt, in quo particulae crassiores detinent & ligant volatiles, oleosæ obtundunt acres, subtiliores servant crassiores in motu proportionato & rei naturæ accommodato; aquosæ temperant viscidas, flexiles demulcent rigidas: Verum si textura illa paululum referetur & vincula rumpantur, nova statim prodeunt producta, à priori massa quoad indolem & naturam, mirum quantum! abluentia: Ita res etiam se habet in nostro corpore, quod nihil aliud quam congeries indefinitorum canaliculorum, tubulorum & vasculorū, fluida varii generis corpuscula transmittentium, de quo vide *Celeberrimi Dolai Epistolam secundam & Blankhardi anatomiam novam*. Itaque si turbæ in his partibus excitantur, & harmonia illa suspenda, quæ à legitima pororum dispositione & particularum ordine dependet, auferatur, eadem contingent, infausta emergentia: ibi corrosivum senties acidum: hic acria notabis salia: illuc tetridum restagnabit liquamen, alibi purulentam conspicies amurcam; hinc intumescentiam, ibi excrecentiam reperiēs; quæ omnia non tam ex continui solutione quam ex fluidorum & impetum facientium perverso ordine, statu & mixtione natales suos habent.

IV.

E quibus haud obscure apparet, tantum quidem apparatus ad curanda vulnera non exigi, cum totum curationis ne-

gotium in momento temporis, ut prælii eventus, consistat. Si enim aeris ingressus arceatur, & fluiditas humorū per partem vulneratam circulantium præliis, temperiem partis foventibus vulgò dictis, conservetur, res erit in vado. Cui indicationi satis fit, si vulnus recens statim deligetur, quò magis enim pori labiorum sibi respondent, eò citius coalescunt labia, & eò minus humores in transitu præpediuntur. Deinde si vulnus semel deligatum rarius detegatur: quamvis enim litem à *Sepralio* Chirurgi motam hac quidem vice non faciam meam, persuasum tamen habeo in eo sæpissimè peccari à Chirurgis, quod frequentioribus solutionibus longisq; atq; crassis turundis novum vulnere creent dolorem atq; ipsam curationem eruditè retardent, fortè ut plus temporis absumentes plus pro mercede pecuniæ exigere possint, atq; in exoptata hac opportunitate majorem sibi conparent famam, Nauclerum imitantes, quidum navim in mari libero possit agere, eandem inter cautes & brevia inlerit; Unde licet majoris peritiæ gubernationis famæ comparandæ opportunitatem nanciscatur, servatò in tantâ desperatione navigiò, viri prudentis saltem nomen amittet, vide de his *Celeberrim. Bontekœ, Sereniss. Elect. Brandenburgici quondam Consiliarium & Archiatrum*, nec non Doctiss. multæque lectionis Viri *Dn. D. Albrecht. Physici Hildesheim. Celeber. eruditas* Notas in istius chirurgiam reformatam. Ergo satius est tenacia & viscida aerem non admittentia vulnere recenti, ocysimè imponere, quò spectat *resina Pini, Colophonium Empl. contr. ruptur. Sript. Croll. cera, & ipsum deniq; saccharum, quo vel solo maxima vulnera sanari posse.*

posse compertum habeo. Nempe juvant hæc, quia aerem arcent, qui vel solus satis potens est, ut poros vi sua elasticâ pervertat, & peregrinis quibus sortus est particulis humorum circulantiû mixtionem turbet, varias coagulationes & secessiones producat, atque in solitas introducat fermentationes. Triennium est, ex quo Paracensethin in Hydropica institui. Videbantur omnia pro voto successisse. Verum cum in cubili ventis valde exposito perageretur operatio, ipse etiam chirurgus sapius de die ferum ex abdomine emitteret, incidit tandem ægra in vehementissimum imi ventris dolorem, cum subitanea vulneris inflammatione & subsequente gangrænâ cujus doloris, ardoris & inflammationis causam ego quidem nullam aliam agnosco, quàm aerem, experientia edoctus, quam fuscitam fluidum hoc in fluidis edat Catastrophen.

V.

SIn qualitates dum puris, tum vulnerariorum remedium in scenam introducere nunc velimus, quas non apud chirurgorum vulgus off. n. demus tenebras. Pus ipsis est nescio quid novi & insoliti, à natura ope medicamentorum generati. Nos dicimus pus esse lacteam sanguinis partem, in ipso vulnere plus minus alteratam, cui quædam subinde portiuncula dilaceratorum tubulorum una cum cruore admiscetur. Pus ergò eò laudabilius erit, quò magis ad naturam chyli & succi nutritii accedet: Sin verò acorem nimium contraxerit, inficiet sanguinem, febres producet, corrodet atque exedet canaliculos fluidorum; Si aquosum & tenue nimis, aut viscidum scetidum fuerit, peioris merito censetur notæ,

nec puris nomine dignum erit, cum contumacis obstructionis, præcipitationis, & putredinis indubitatum perhibeat testimonium. Sed quis quæso est ex ordine chirurgorum, qui de acido cogitet? & cui quæso remedia acidum corrigentia vel absorbentia nota sunt? vix enim ultra primas sapiunt qualitates, & nihil nisi calorem nativum & insitum, naturæ robur vel imbecillitatem, medicamenta pus generantia nec non digestiva sua crepant, nescii quid dicant, aut quod pro acoris conditione nunc potentiora nunc mitiora acidum compescencia eligenda sint remedia; Imò inexcusabilis ignorantia est argumentum, uno digestivo eadem semper oberrare chordâ, & *Herculis* cothurnos infantibus applicare: scilicet hæc ipsis est consuetudo, prospera omnia sibi vindicare, adversa autem soli naturæ imputare.

VI.

Sed excipient fortè, pus non statim primis diebus sibi conspectui, sed post triduum vel quatrimum demum apparere, argumentò, illud medicamentorum pus generantium esse progeniem. Verùm observare Te velim, pus primis diebus non prodire, nec chylum à sanguine discerni posse, quòd ex fibrarum contorsione & illaqueatione tanta facta sit obstructio, ut nec mollieri sanguinis parti transitus concedatur, atq; aliquot in sumis dies, quibus chylus cum sanguine arterioso advectus fibras reflexas & in situ valde turbatas elongare & in rectam viam protrudere sibiq; liberum transitum procurare possit. Quod si medicamenta quædam id promovent, ex accidenti facere videntur, dum vel poros deobstruunt vel.

vel sanguinem turgidiorum vel etiam fluidorem reddunt, de quo in sequentii thesi plura.

VII.

Similis farinae sunt sesquipedalia illa verba & vanæ gloriationses, dum ejusmodi jactant medicamentum, quod vulnus spatio tridui perfecte consolidari possit, cum tamen ne quidem dari queant medicamenta carnem generantia: Equis quæso unquam vidit carnem à medicamento fabricatam vel ex remedio generatam? Nugæ! Omnes partes solidæ sunt ex lacte, quod si sanguis abundet idque per partem sauciatam libere dispenset, vulnus brevi sanabitur. Sin verò intemperie acida, aut salinâ aut perversa mixtione fuerit contaminatus, lentum opus erit sanatio. Imò frustra expectabitur consolidatio, nisi prius vel infringatur acidum: aut sal acre temperetur, aut legitima sanguinis mixtura restituatur. Quibus verò remediis id assequamur, hoc opus hic labor est. Neque enim satisfaciunt practitorum elogia, quasi sanguis ope vulnerariorum peculiari quadam virtute ad hoc negotium exornatorum ita disponatur, ut ex eo apta & laudabilis caro quævisque alia substantia deperdita promptè restitui possit: Quamdiu enim peculiaris illa virtus explicari nequit, sicuti revera apud illos inexplicabilis est, tamdiu res ista versatur in ambiguo & lubrico. Et cum triplicem sanguinis statum vitiosum notaverimus, quomodo unâ hac fidelità tres dealbari poterunt patientes? Præclare sanè errorem hunc castigat *Celeberrimus Craan*, & perversum atque irrationalem decoctorum vulnerariorum usum perstringit: Cum enim

minimæ etiam circumstantiæ totam rem variare soleant, earundem non minor hoc in negotio habenda erit ratio, & nunc ea adhibenda vulneraria, quæ acido debellando sint dicata: mox talia eligenda, quæ salinam intemperiem magis respiciant; sæpius nova substituenda, quæ vim etiam habeant turbatam sanguinis mixtionem restituendi: quæ si ignoret Chirurgus, sicuti omnes illi, qui in physicis præsertim rudes sunt, id ignorant, ægrum in præsentissimum non raro deducet discrimen. Hinc ego quidem novâ planè & veteribus inusitatâ incedo viâ, & decocta vulneraria non plenis buccis & in tanta copia, sed cochlearim exhibeo, primis præsertim diebus, quo de sanguinis statu atque acoris gradu reddar certior, id quod desumpto quidem signo à juvenibus & nocentibus haud erit difficile. His calculum & pondus addit *Celeberrimus Wedelius*, quatinus ita scribit in amœnis suis amœnitatibus: Quemadmodum autem certum est & constans fidumque assertum, vulneraria pro interno usu ad externam curationem plurimum prodesse, quo nomine expertissimam deprehendimus essentiam traumaticam in *Tr. de terra Japonicâ Hagendornii descriptam*, ut lapides cancerorum, vel solos cum successu usurpatos, taceamus; Ita alterum illud certum quoque est, traumatica varianda esse pro ratione affectuum & effectuum, &c.

VIII.

Pari confidentia proscribimus etiam vulgaria illa externa pinguis & oleosa, quæ speciosè & splendidò nomine defensiva appellantur, & quibus poros cutis

cutis infarciunt, & non rarò inflammacioni janua laxant. Et ego quidem non video, quo sub colore aliquod inde Solamen expectare possimus, quin persuasum habeo, rationi & experientia non solum magis consonum, sed ipsi parti affecta etiam magis proficuum fore, si vel saculo arena calida repleto, vel vino calido foveatur, aut si spir. vini camphorato crebrius abluatur. Vide *Blankardi Kartes. Acad.*

IX.

Nequè minus severam meretur animadversionem perversa illa inflammaciones curandi methodus, quæ tamen altius hæret in Chirurgorum animis, ut facilius videatur *clavam Herculi* extorquere, quàm radicata hæc tollere præjudicia. Quid autem aliud agunt suis repellentibus, adstringentibus & refrigerantibus, quam quod obstructions augeant, humores crassiores detineant, qui subtilioribus evanescentibus acriores facti fibras discindunt vel rampunt, unde aucta obstructione major supervenit tumor, & ad gangranam via redditur magis expedita. Quod periculum, ut maturè avertatur, necesse erit, ut curas & cogitationes unice in obstructionem intendas, cui scopo inserviunt alcalia, volatilia, aromatica, balsamica: v.g. Spir. Vin. Camphor. spir. sal. armon. aqua calcis vivæ, suffimigia, sal volat. olcosum, dialecordium, & quæ novas inducit fermentationes Theriaca. Item omnia illa quæ acidum stygium temperant, invertunt aut absorbent, quò Epithemata lac virginis dicta meritò suò referuntur, quorum caput est, & vel centies à me probatum, illud *Zwölfferi* ex tussilag. flor.

rosar. alb. sambuc. vino, aceto, &c. paratum: nec minoris sunt efficacia illa quæ habet *Dn. Muys inobservat. suis*: hic enim primus est, qui in Chirurgia ignorantia gelu congelata glaciem fregit, & de quo spem faciunt, quod integram Chirurgiam ex magni *Cartesi* Principiis illustratam in ægotantium commodum & fauciatorum solatium editurus sit.

X.

Eadem ferulâ censoriâ digni sunt vehementes illi ertores, quos in campo martio quotidie committi multi non sine vitæ discrimine experiuntur. Si enim castrenses chirurgi vulnera sclopetis inflictâ deligantes ipsarum partium læsarum fabricam & structuram, nec non indolem & naturam pulveris pyrii accuratius & intimius noscerent, ipsosq; omnis veritatis naturalis fontes delibassent, nec se ludibrio nec alios periculo exponerent: certum equidem est, quod de vulnerum horum natura quandoque judicent, ut cæci de coloribus. Ecquis nescit? quod ad unum ferè omnes vulnera sclopetorum pro venenatis habeant. Atque in eo quidem prudentia edunt argumentum, quod ignorantiam suam celare, atque successus parum secundos malignitati & virulentia tribuere satagant: tantum enim abest omnia sclopetorum vulnera venenata esse, ut potius natura horum vulnerum ob rationes satis notas omnium illorum symptomatum ferax sit. Præterquam enim, quod in his vulneribus aliquid de ipsa partis læsæ substantia auferatur, etiam hoc majus adhuc infert periculum, quod plures fibrillæ contundantur & disrumpantur, in aliis autem vulneribus.

16
 ribus pauca saltem discindantur, inde enim est, quare sclopeto vulnerati gangrenæ & putredini, nec non convulsioni & febribus, præ aliis sint obnoxii: major enim hic est obstructio, major tubulorum & pororum peruersio, major in fluidis perturbatio quam in vulneribus cæsim vel punctim inflictis. Quæ verò de combustione partis globæ trajectæ, aut vulnerum horum Empyreumate, pro exaggerando periculo garruli quidam adducunt, ea ceu commentum anile inter fabulas collocamus, quis enim unquam vim ignitam in globulo observavit? Ecquis nescit ipsos tormenti globos acervum pulveris pyrii transire sine ullo accensionis metu? nisi forte impetum fecerint in corpus durum, ex quo ignis excussus ipsum pulverem pyrium accendat. Ridemus ergo illos, qui remedia sua contra Empyreuma in his cæsis venditant, quibus se & alios inani lactare spe, imò fallere solent. Magnam autem ex antedictis sceneramur in curatione lucè, jam enim evictum est, omnem in id intendendum esse nervum, quò putredini, brevi longè lateque serpenti, obviam eatur, id quod per sola deobstruentia, fibras contusas à fanis separantia, tubulos & poros collapsos restaurantia, obtinebitur. In quem finem interne acetum bezoarticum aut aliud simpliciter cum lap. 69. nitrum præparatum, & interius ipsū pulverem pyrium, tincturæ Essent. Traumaticæ omnia ex se simon. diaphoret. Tinctur. rosar. & c. externe verò bals. indic. bals. vulnerar. gumm. elemi, empl. diapalm. cum ol. cer. solut. terebinth. aloen, myrrham, ol. ovor. esset. absynth. Aq. Theriac. camphor. & Myini,

commendamus. Quod si profundior appareat putredo, admisceri his debet mercurius præcipitatus, qui salibus atque spiculis suis dilaceratas atque contusas fibras promptissimè separat, poros deobstruit, ipsamque suppurationem (soliis quidem naturæ opus) egregiè faciliat. Sin ex colore livido, sensus & motus ablatione atque cadaveroso frigore mortis principium, gangrænam scilicet, adesse animadvertamus, profundior statim in confinio instituenda erit scarificatio, quò sanguis acidus & cruoris nomine magis dignus exprimat, post scarificationem autem pars gangranosa aceto forti vel bezoartico aut aqua muriatica erit fricanda, quò pori eo facilius aperiantur. Mox liquor ex calce viva cum aqua pluviali, spirit. vini & mercurio vel melle applicandus, superimposito cataplasmate de quatuor farinis dicto, aut fotu ex marubio, absinth. scordio, ther. spirit. vini aliisque parato. Neque enim hic ulla admittenda est mora, aut induciæ concedenda, cum locum hic habeat illud, quod Tiberio cunctanti & auribus lupum tenenti dicebatur, *aut age, aut desiste*. Quia quo citius pars mortua à sana separatur, eò certius æger in tuto collocatur: Sin autè id remediis his obtineri nequeat, extremæ calamitatis & ægro periculosa subeunda erit alea, atque ad extirpandam hanc hydræ ferum in subsidium vocandum,

Nam quod non sanat medicamentum, hoc sanat ferrum, quod non sanat ferrum, sanat ignis.

Feuer und Stahl / Heilt manche Quaal.

ENim verò putamus gangrenam incipientem in totali ferè omnium tubulorum & pororum consistere obstruptione, usque adeò contumaci, ut non amplius sanguis & humores, sed subtilis saltem horum humorum vapor ad partem gangrenosam perveniat, qui paucos illos humores ibi adhuc existentes commoveat, turbat, acriores magisque corrosivos reddit, hinc fibræ nervæ penitus abscinduntur, quo ipsò pars magis obstruitur & omni motu atque sensu destituitur, atque ob denegatam nutritionem livorem induit. Chirurgus Septuagenariò majori Vesicatorium in tarso pedis applicuit, subsecuta statim est gangrena, quæ in sphacelum (maximum gradum atque ipsam partis mortem) degeneravit: tandem, turbato à pestilenti hoc acore sanguine rotius, profundior accessit somnus, quem elapsis aliquot diebus eum mortè commutavit, vir decrepitæ quidem ætatis, sed longissimo ævo dignus. Causa funesti hujus experimenti fuit lymphæ defectus, quæ spicula cantharidum aliàs demulcère solet: hæc autem magis sic sui juris facta fibras nervosas amputavit, quæ in cincinnos retroactæ angustationem pororum, partium vicinarum compressionem & humorum, in tali senectute jam dum vi corrosiva contaminatorum, reflagrationem produxerunt.

XII.

Quari hic potest, unde dolor tum in principio, tum in progressu? & dolor ille, qui sentitur dum vulnus infligitur, est ab agitatione, distensione, dilaceratione & concussione fibrillarum, nervorum, quo enim plures fibrillæ vehementer

tius discinduntur, eo majorem mens, de extremo aliquo insolito judicans, percipit dolorem. Verum ille, qui factâ solutione vulneratos torquet, & plerumque aliquot elapsis horis intonditur, est à novo impetu humorum circulantium, quibus transitus ab obstructione denegatur, hinc, elabentibus, quæ datâ viâ, flexibilibus particulis, reliquæ acriores factæ, rodendo dolorem augent.

XIII.

MIssis his transitum facio ad tumores, in quibus cum cognoscendis tum curandis à scopo aberrant irrationales Chirurgi, qui si in Cartesianorum Scholis essent enutriti atque edocti, quid sanguis, quid cetera fluida, quid motus, quid figura, cautius de corio humano luderent. Horum profectò facit ignorantia, quare tumor indolens in apertum & in medicabilem abeat cancerum, & tumores molles imprudenter tractati scirrhusam induant duritiem. Humores circulantes ex varii generis componi particulis nesciunt, hæc si volatiles magisque agiles imprudenter discusserint, reliquæ viscosæ acutiùs incunt, connubium magisque indurescunt, ut vix amplius flecti, divelli & ad fluiditatis statum reduci possint. Fieri etiam potest, ut acidæ quidem in tumore aliquo prædominium obtineant, sed quod plures oleosæ particule ipsis adhuc sint immixtæ, atque illæ sic juxta se invicem quiescant vel saltem minus agitentur & durum quidem tumorem sed, in dolentem constituent. Verum si Barbæ consor. imposuerit medicamentata vi, agitatoria prædita, expirant protinus partes balsamicæ spiculatorum

cuspidēs obvolventes, hinc acidæ plus agitæ majus spatium affectant, fibras rodunt & distendunt, atque acerrimum producant dolorem, tandemque claustra sua rumpunt, unde ex cancro occulto & non ulcerato fit ulceratus, partes vicinas depascens & totâ massam sanguineam malignâ aurâ inficiens. Quem si prudenter quis tractare voluisset, canopeus debuisset fugere suppurationi aut discutientia dicta, quibus nihil amplius perfecit, nisi quod Crabrones irritaverit, cum potius saturnina acidum obtundentia hic fuissent provocanda. Utpote idem hic contingere videtur, quod in pulveris Tonitruantis aut pyrii accensione fieri solet, ubi nova plane emergunt phenomena, quorum causas in illa massa præextitisse vix credideris. Et sicuti nitrum sibi soli relictum longè alium præ se fert saporem, quam sibi in spiritum resolvatur, ubi spicula è capsulis suis excussa in continuo nunc sunt motu & fluore, atque ori indita undiquaq; suis acuminibus in linguam impingunt, mentique acidum communicant saporem. Et (quod præclare notat *Cel. Maetz*) sicuti maxima est differentia intra salem, cujus partes juxta se mutuo quiescunt, & inter salem, cujus partes in continuo sunt motu: qui enim quiescunt juxta longitudinem suam extrã verso linguæ ut plurimum incumbunt, illi autem qui continuo moventur, ut plurimum suis extremitatibus acuminatis in linguam profundè incumbunt, nervosq; vividè satis afficiant, ut hoc in acubus ex transverso linguæ impositis & quiescentibus, vel in iisdem diversis motibus concussis & quaquaversum agitatis, nec non secundum sua acumina linguæ occurren-

tibus, cuiq; exploranti manifestum evadit: Ita quoque humores antea in latibulo silentes & tranquilli ipsis medicamentis intempestivè adhibitis efferi redduntur, atque gravissimorum morborum auctores existunt.

XIV.

NEquè ego gravissimos hos miror errores, quin potius plures præfagiam ex ignorantia œconomix animalis, quam chirurgi ne attingunt quidem. Et quamvis ponere me servem catalogum vehementium errorum ab ipsis commissorum, paucos tamen hæc vice enarrabo. Fuit haud ita pridem insolens barbæ tonsor, qui herniam inguinalem pro abscessu habuit, nec prius errorem animadvertit, quam ubi lanceolâ tumore aperto fœces fœtore suo nares ferirent. Cui illud apud Curtium reperi potuisset. Sciat iste insolens Barbarus, nihil esse difficilius, quam Laconis armati latus fodere & iterum sanare. Alius strumosum pro anginoso habuit, omnemque movit lapidem, ut topheum glutinum in pus mutaret. Puer 5. annorum cœpit claudicare, atque de sinistri pedis dolore conqueri, parentes vocabant me cum Chirurgo haud inexperto, contractavimus partem affectam, vidimus spinam dorsi cæteraq; confinia, sed nullibi causam morbi invenimus: jussit tamè femori & genu Empl. diapalmæ imponere. Verum malum hoc manifesta indices sumebat incrementa, pes jam abbreviari videbatur, accedebat calor febrilis cum tumore quodam oblongo in regione lumbari; ancilla referebat, recordari se puerum ludentem cum sodalibus humi fuisse prostratum. Vocabantur in partem

curarum & consiliorum duo chirurgi Francofurtenses, hi cum multa de fluxatione fecissent verba, incisionem tumoris suadebant, & dictum factum esset, nisi ego solus obstiticissem, regetens me ne signum quidem latentis puris observare posse. Sic abiēre re infectā, mihi que interim negotium committebatur. Itaque per ordinarium chirurgum tumorem ter de die liv. spir. convulsiv. cum sale armoniac. internē etiam spirit. sal. armon. Sylvii sapis exhibui, quibus remediis per plures dies adhibitis & tumor disparuit, & puer pristinae redditus fuit sanitati in hunc usque diem optimē valens.

XV.

Nunc sub censum veniunt medicamenta repellentia quibus humorum ad partem affectam affluxum coercere allaborant, in quo tamen labore inanem plerumque ludunt operam, ipsamque inflammationem remediis his alacrem humorum itum retardantibus magis magisque exaltant & obstructionem augent. Equidem falsissimum est, quod humores unā vice majori in copia affluant quā aliā, ad unam videlicet corporis partem, quia sanguis arteriosus, à quo lymphæ reliquique succi omnes radicaliter dependent, æqualiter ad omnes totius corporis partes distribuitur. Deinde à vero non minus alienum est dolorem, & calorem attrahere humores, prout id antiquitus fuit creditum: nam dolori tumor supervenit non propter majorem humorum affluxum, sed ob eorundem stagnationem, dum interea novi semper à tergo sequuntur, & priorum copiam augent. Quod verò pars admodum

incalescens vel inflammata etiam intumescat & rubeat, illud fit ob humorum majus spatium affectantium & vicinas partes distendentium agitationem & rarefactionem. Sicuti ergo absurdum foret, dicere, foenum recens incalescere ob majorem succi abundantiam, novumque ejusdem affluxum, ita humores circulantētes copiosius subinde in tubulis reperiuntur, non quod copiosius influant, sed quod ipsorum circulatio retardetur. E quibus palam fit, quo periculo partibus vulneratis & inflammatis medicamenta repellentia imponantur, quæ potius digna essent, ut ex foro medicō penitus proscriberentur.

XVI.

Ante quā hinc abeamus, haud pœnitebit de spinosa illa spinæ ventose doctrina verba facere, quod malum plerumque infantes infestat, præsertim circa articulos, cum tumore, livore & ulcere partium mollium, quæ non solum ab acido fixo & lentescente lymphæ exeduntur, sed ipsum etiam os subjectum, quod focus hujus mali plerumque videtur, cariolum & nigrum esse solet; hinc non malè ein Weinfresser vocatur. Describitur à Severino, quod sit abscessus corruptorius seu sphacelismus ossis circa articulum in pueris, ex primis spermatis & menstrui sanguinis inquinamenti non repurgatis per congestionem illapsis & computrefactis natus: Nobis dicitur apostema ossis seu lentus ossis & vicinarum partium sphacelismus ab acido fixo & maligno fermento intra osseam substantiam ipsò in utero materno primitus congelto productus. Sicuti enim fermentum variolosum intra tubulos partium

21
 carnosarum à lacte, quibus infans nutritur, & ex quo etiam formatur, in ipso utero colligitur, & postmodum occasione novi & insoliti ætheris cum aere, ventis, vino aliisque advecti in actum erumpit, ita hoc fermentum in ossium uno vel altero tubulo ab eodem lacte corrupto generatur & morâ, alimentis, novisque allabentibus humoribus, semper acrius & deterius redditur, donec focum suum perfodiat, os cæterasque partes exeat, lympham inficiat, & malignum hunc producat tumorem. Pauci autem sunt chirurgi, qui indolem & naturam hujus affectus exactè norunt, hinc vocati nil nisi suum oxycroceum aut stipticum crepant: nonnulli adstringentiâ imprudentius commendant, ipsique serpenti putredini sua ignorantia fores pandunt & viam sternunt. Curatur autem hoc modo 1. si cutis adhuc fuerit integra, statim in formam crucis erit incidenda usq; ad ipsum os: quod pro secundo scalpendum, aut tercbrandum, aut urendum, aut excindendum. 3. Vulnus consolidandum. Ego hæctenus internè Bezoard. Minerale; Tinct. antimon. pilulas mercuriales, essent. viperinam *Zuvallferi*, vinum viperinum, gelatinam viperinam & omnia ex viperis externè verò spir. vini cum ol. virrioli, aqu. fort. cum spir. Min. Tinct. folis cum spir. salis ad mentem *Zuvallferi* paratam pulverem ad cariem ossium cum melle & spiritum vin. camphorat. laudavi. Quod si malum contumax hæc eludat prætidia, præsentissimum remedium erit cauterium actuale, vel amputatio, de quibus vide ipsam *Severinum* & *Jacobum Meckern*.

TAndem ad ossa luxata devenimus, in quorum repositione ipsi chirurgi quandoque suam produnt ignorantiam, cum non luxatum pro luxato, non repositum pro reposito sæpius habeant. Quod inde fit, quia verum ligamentorum & tendinum vitium ignorant. Quippe os semel è suo acetabulo elapsum reponi nequit, nisi in ligamenta partis oppositæ curas intendas tuas, hæc enim jam admodum distenta & elongata magis, illa verò in parte, per quam os elapsum est, contracta & breviora erunt, hinc summa opus est cautione, ne extendendo membrum luxatum his vel illis ullam inferas injuriam, sed sedula potius danda est opera, ut articulus præcisè per eandem viam, per quam elapsus est, regredi possit: si enim graviolem hinc erraveris errorem, ipsam repositionem impossibilem & malum incurabile reddes, unde postmodum tumor, inflammatio, atrocissimus dolor & quandoq; abscessus oriuntur, id quod aliquoties vidisse licuit. Quod si in infantibus repositio ad plures dies differatur, omninò impossibilis erit, quia lymphæ in acetabuli vacuum copiosissime transudans & in cartilaginem excrescens omnem elapso articulo præcludit introitum. Tota ergo scientia chirurgica consistit in cognitione œconomia animalis, quam non nisi in scholis Cartesianorum addiscent, & à *B. Etmüllero* *Chirurgia Medica* appellatur. Nec non in convenienti manuali operatione, quarum tamen fundamentum est ipsa œconomia animalis, vel si mayis philosophia Mechanica. DEO sit laus, honor & gloria in sempiternum! Amen.

COROLLARIA.

I.

IN Casu notorio & ubi nulla aliis morbi signa apparuerunt, ex solis circumstantiis vulneris lethalitas pronuntiari potest, hocq; iudicio medico stare tenetur Juris Consultus.

2. Inspectio Cadaveris plus inferni certitudinis respectu partium lesarum, sed non respectu lethality precise considerata.

3. Neque ad lethality vulneris precise sumptam requiritur anatomica partus demonstratio, sed sufficiunt symptomata, vulneris quoad ingressum & exitum situs & conditio, Medicorum & Chirurgorum indefessus labor & opera, aliisque circumstantia, è quibus aque certe colligi potest, vulnus aliquod lethale fuisse, quam ex ipsa inspectione oculari.

4. Chirurgia Medica pertinet ad Medicos tanquam Dominos; practica autem ad chirurgos, illorum olim ministros.

5. Potus Coffa intempestive, & nulla

temperamenti. & Constitutionis habitã ratione, sumptus viam sternit ad paralyseos.

6. Potus Thee ipsi etiam phibiscis & Hellicis tui propinari potest.

7. Omnia enim deobstruentia temperata sunt etiam remedia antihellica & antiphibiscis.

8. In febribus tam continuis quam intermittibus sanguis crassior & minus fluidus est.

9. Et qui à sanguine febricitantium per venam tãsam cum impetu saliente ad eju majorem ebullitionem & citatiorem circulationem argumentantur, nesciunt distinguere inter motum sanguinis intestinũ & progressivum; hoc enim imminuto intestinus augetur.

10. Errant ergo vehementer, qui calorem tanquam productum frigidis Julapue aliisque refrigerantibus tam externis quam internis extinguere satagunt, cum vel ipsam sic extinguant vitam, vel morbum reddant deteriorem.

DISPUTATIO III.

ASTROLOGUS MEDICUS,

Catarthorum Theoria & Praxi Astrorum
vim & influxum

IN

Microcosmum paucis thesibus exhibens,

RESPONDENTE

JOH. PHILIPPO FABRICIO Hersfeldensi Hæro.

I. N. J.

I.

CATARRHALEM dicimus defluxionem, quando Humor lymphaticus nunc crassus nunc tenuis in parte aliqua hæret, & à circumjacentium partium calore agitated sese magis extendit ad partes subjacentes, unde dolor, rubor, & alia supervenire solent symptomata. Frequentius tamen ejusmodi defluxionibus illæ corripuntur partes, quæ glandulis lymphæ secretioni dicatis abundant, quæque æris externi injuriæ magis sunt expositæ, quales præter ipsum cerebrum sunt Nares, Fauces, Trachea & collum, à quarum partium diversitate Catarrhi diversas sortiuntur appellationes juxta vulgares SCHOLÆ SALERNITANÆ versiculos:

Si fluat ad pectus dicatur Rheuma catarrhus,

Si ad fauces bronchus; si ad naves esto Coryza.

II. Veteres in doctrina de catarrhis quam longissimè à veritatis aberrarunt semitâ, statuentes materiam catarrhorum in cerebro vapores ex inferiori ventre attrahente eosque instar alembici Cucurbitæ superimpositi condensante colligi, à quo postmodum humores in partes capiti subjectas depluant, hinc multa de parte mandante & recipiente, de facultate expultrice irritatâ aliisque operosè scripserunt, quæ apud *Riverium* legi possunt. Enim verò hæc veterum opinio & auctoritas mira quadam credulitate apud vulgus ita invaluit, ut hodierno adhuc tempore doctissimi etiam Medici, quibus insignes hi errores ex fundamentis anatomicis & physicis innotuerunt, ad sensum

vulgi loqui & captui ipsorum se accommodare cogantur: Quamvis extra omnem dubitationis aleam positum nunc sit, materiam catarrhalem à cerebro ad fauces, palatum vel etiam nares non delabi, id quod jam dudum pulchrè ostendit *Schneiderus* in suis de catarrhis *Tractatibus*.

III. Veritati itaque magis consonum est, statuere humorem catarrhalem à glandulis plenitudine nunc aggravativâ nunc irritativa onustus eructari, indeque in partes subjacentes imbris instar depluere, quas omnium acuratissimè depingunt *Warthonus* & *Stenonius*, & nuperimè celeberrimus *Willisus* capite de *respirationis organis*; quò Lectorem brevitatis gratiâ remittimus.

IV. Verum ut ad ipsum fontem & scaturiginem accedamus propius, dicimus mineram universalem esse Massam sanguineam, particularem verò succum nutriticum seu lympham in humorem excrementitium degenerantem, quatenus ipsum alimentum non rarò corruptionem inducit & ex digestionis vitio excrementi magis quam nutrimenti præ se fert faciem, quod *Hellmontius* primò in scholas introduxit.

V. Sanguinem autem hîc affici & ex eo veluti *Pandoræ* pyxide infausta illa prodire symptomata vel ex solâ febris illâ continuâ, lentâ tamen, catarrhos sæpissimè concomitante evidentissime patet, non jam de aliis dicam symptomatibus eo tempore plures etiam partes infestantibus. Quandoquidem turbatâ sanguinis mixture non possunt non plures heterogeneæ particule in glandulosas partes effundi, crassitie, acrimonia vel aliis mille modis

modis peccantes, quæ membranas glandulosas in partibus, quas catarrhalibus defluxionibus magis obnoxias esse superioribus docuimus, lacescentes & irritantes, sternutationem frequentem, sputationem continuam, copiosi muci refectionem, molestant raucedinem & tussim in principio siccam, post humidam magis, producunt.

VI. Ipse autem succus nutritivus, per tubulos partium solidarum & ipsa vasa lymphatica trajici solitus, si forte in motu suo impediatur, salva adhuc sanguinis crasi existente, & ob glandularum molestant irritationem à peregrino fermento cum aëre advecto introductam diutius detineatur & spasmodica quadam expulsionem eliminetur in partes vicinas, catarrhi author quoque existit. Id quod chymicorum & aurifabrorum funesta exempla comprobant, aërem fumis metallicis acrioribus imprægnatum in laboratoriiis haurientium.

VII. Porro cum multi humores ad statum volatilitatis evecti per cavitates & fibrarum interstitia hinc inde oberrare soleant, & per insensibilem transpirationem tenues abeant in auras, quoties his vaporibus ob pororum coarctationem & insensibilem meatuum constrictionem liber denegatur comæatus & transitus, ut concentrati humores iterum mentiantur, non potest non statim in illa parte tensio, tumor, rubor, &c. oriri, hinc angina, odontalgia, aliique prodeunt catarrhi, qui ab antiquis cerebro acceptum feruntur. Quanta enim singulis ferè horis per insensibilem transpirationem abeat sub vaporum forma humorum copia, id argumentis ab Experientia desumptis probat.

Sanctorius in Medicina sua statica. Ut haut immeritò inde concludamus, materiam Catarrhi in corpore semper reperiri alià tamen sub formâ incedentem, quæ quamdiu liberè cavitates & meatus transit, stultas œconomiae animalis creat molestias, verum si in motu suo præpediatur, passim catarrhales fluxus excitare apta nata est.

VIII. Atque ad eò terminum à quo ut loquuntur comunissimè sanguinem esse statimus. Vias autem per quas catarrhalis fluit humor dicimus esse vasa sanguifera arterias nempe & venas, quorum pora ita vitiantur ut vel nimis fiant patuli vel saltem secundum figuras suas ita pervertantur, ut peregrinas transmittant particulas nutritioni ineptas, quantitate & qualitate autem molestissimas.

* IX. Definitur nunc catarrhus, quod sit humoris alicujus è vasis sanguiferis effusio, in parte aliqua solida receptæ ejusdemque poros & tubulos obstruentis. Vel quod sit decubitus seu effusio lymphæ plus minus vitiatæ in partem quandam, quam definitionem nobis supeditat *Celeberrimus Etmüller.*

X. Verum enim verò triumphum fortè ante victoriam canimus, nondum enim solidis rationibus evictum esse videtur, cerebrum ex mandantium partium numero proferibi debere, cum multa adhuc sint, quæ contrarium primò præsertim intuitu suadeant. Nonne enim gravativus capitis dolor catarrhos vel præcedit vel comitatur? Nonne eo tempore obstructio in narium radice palam observatur, quod evidentissimum est argumentum, os cribriforme ab humore pituitoso nunc ita obstrui, ut non citra difficultatem aliquid amplius à cerebro in

RARS.

nares transmitti possit. Nonne eo tempore, quò catarchi nos vexare solent, somnus laboriosus & turbulenta insomnia nobis obtingunt, quidni ergo frigidam æquè ac humidam cerebri intemperiem accusabimus? Accedit quod alia adhuc via magis impedita ad oculum demonstrari possit, per quam reverà humor ex cerebro ad nares vel palatum transferri videtur, nempe infundibulum istud omnibus Anatomicis satis superq; notum, cui glandula præest ab officio pituitaria dicta, at cum natura nihil frustra unquam fecerit, ipsi hæc in parte consuetam suam velle adinere prudentiam non minus imprudentiæ esset argumentum, quam eam summissetiam proscindere injuriis.

XI. *z.* Committi fallaciam in duabus prioribus rationibus non causæ ut causæ, dolor enim capitis gravativus qui vel præce sit vel comitatur catarrhum ab eadem causa nempe sanguine pituitoso vel etiam seroso proficiscitur, cujus progeniem catarrhum esse supra docuimus, non vero idem numero humor à cerebro transmissus postmodum deflexionem catarrhalè demùm producit. Et obstructio illa circa narium radicem, non est intra sed extra cranium ab humore lymphatico ibidem hærente & tubulos porosq; istius partis obstruente suborta. Os enim cribri forme membranæ ad eò arctè cinctum est, ut ne aerem quidem transmittere possit. Quod si refocillario quædam subitanea ab odoriferis percipiatur, non statim putandum quasi illa effluvia ad cerebrum usque per nares interveniente ossè hoc cribroso penetreat, sed quod extra cranium sanguini alacritatem addant, ipsiq; humoribus circumstantibus figorem conciliant, ut re collectis quasi viribus spiritus alacrius

munia sua subeat. Deinde ubi sanguis loco subtiliorum particularum plures crassiores in angustias & mæandros meningum & cerebri effundit, cerebrum obstruitur, dolor gravativus à tubulorum pressione supervenit, somnusq; laboriosus & turbulenta producuntur insomnia, quæ tamen phænomena nihil aliud comprobant, quàm quod ipsum cerebrum in catarrhalibus defluxionibus sæpius compatiatur. Quod tandem infundibulum & usum glandulæ pituitariæ concernit, sciendum quod una cum subtilioribus sanguinis particulis quæ spirituum animalium nomine veniunt, pauca quoque crassiores per cerebri substantiam rapiantur, quæ tandem motum suum deperdentes propria gravitate ad fundum tertii ventriculi sublidunt, & exinde per infundibulum ad os spongiosum relabuntur, ubi leve saltem momentum mucosarium superaddunt. Nequaquam ergò mucus iste copiosus qui ibidè reperitur, à cerebro excernitur, sed per vaporum innumerorum ad basin narium existentium poros sub forma vaporum secernitur, & postquàm volatiles partes evanucere reliquæ accedente aere frigido externo inspissantur & formas mucosarum muci istius nascuntur.

XII. Neq; obstat quod caput præ aliis partibus deflexionibus sit obnoxium, utpote quod aeri frigido liberius exponitur, ejusq; injuriam experitur frequentius, quod eo facilius fieri potest, cum gaudeat sensu magis exquisito præter nervos valde teneros, breves & rectilinos, qui spiritibus turgidi acceptam impressionem brevi itinere promptissime ad commune sensorium deferunt, ipsiq; humorum affluxui sic exoptatam præbent occasionem.

XIII. Causas remotiores dividimus in naturales & non naturales. Inter naturales agimur ducit temperamentum frigidum & humidum, quando nempe in sanguine chylus crudior multaq; aquosa particula prædominium obtinent. suum quoque equestri symbolum ætas senilis

juxta

juxta aphor. 31. f. 3. Hippocratis; *Semibus sunt destillationes.* Quod sex res non naturales Medicis dictas attinet, inter illas primas aeri deferimus, non tamen eo statim negantes, cibos crassos concocti difficiles, frigidos, humidos, potū fœculentum, acidum, animi pathemata, studia à prandio statim vel cœna inita aliaque viâ ad fluxus catarrhales reddere magis expeditam. Sed cum videamus, quod catarrhi certis anni temporibus plures diætæ leges cæteroquin accuratissime observantes corripiant, causam multis etiam communem merito præ aliis accusamus, consentiente Hippocrate f. 3. aphor. 12. & 13. Cujus hæc sunt verba: *Post æstatem siccam & aquiloniam & autumnum pluviosum & australem ad hyemem sunt raucedines & gravedines: Rursus post hyemem australem & pluviosam ac ver siccam & aquilonium.* Ecquis autem inficiabitur, aërem tellurem nostram ambientem, & cui nos innatamus, quotidie ab effluviis è solo & salo ope certæ materiæ ætheræ ab astris transmissæ elevatis mille modis mutari, quorum vi in sanguine nostro peregrinas fermentationes morbosasq; secretiones & præcipitationes naturæ nostræ infensissimas producit, ut variæ hinc inde in tubulis partium solidarum & præprimis glandulosis etiam membranis obstructiones & lymphæ depravationes fiant, quod senis cujusdam mihi apprimè noti confirmat exemplum, qui toto vitæ suæ curriculo eo anni tempore, quo rosæ efflorescunt, contumacissima gravedine, tussi & raucedine semper laboravit, quæ symptomata tamen transacto efflorescētis tempore sponte iterum cessare solent.

XIV. Neque opinari velim, quod hi aëris effectus tot in œconomia animali

turbas excitantes in primis vulgò dictis qualitibus tantum quaerendi sint, cū aliæ adhuc potentiores in eo reperiantur, inter quas salinas potissimum in catarrhis excitandis efficaces deprehēdimus, Sal quoddam aëri bene constituto inesse cum sale sanguinis nostri apprimè conveniens hæctenus ab aliis demonstratum, cui color è suum purpureum sanguis, nitorem suum spiritibus animales, & blandam suam aciditatem fermenta viscerum debent. Verum cum aër varias patiat alterationes ipsa etiam hoc sal variis modis à natura sua deflectit & peregrinam induit naturam, hinc pro diversitate temporū anni salina corpuscula plus minus aëri inesse, ex plurimis constat phænomenis, dū vim suam corrosivam in peregrinantium labiis & naribus sæpe sæpius exserunt. Quod verò peregrina hæc salia certis anni temporibus è solo & salo evocentur, à sale sanguinis nostri quam longissimè abludentia, nullam aliam cum D. Fuhrmanno de *Catarrh.* agnosco causam, quam quod tellus motu suo annuo [si ex Copernici hypothesi ita loqui mecum velis.] Nunc his cū astris fixis, nunc cum aliis conjungatur, & ab iis recedat, quodq; reliqua vagabunda lumina variis suis aspectibus, quadraturis, oppositionibus, conjunctionibus, &c. Certam inter se faciant dispositionem in certo ordine ad certa puncta, hinc enim peculiaris aer, & materia certa subtilis aliter figurata & alia magnitudine prædita certo tempore ad nostrum transmittitur hæmisphærium, quæ denuò alias atq; alias ex gremio terræ elicit particulas, easque cum aere comunicat, cum quo attractæ per inspirationem vel per alios cæcos meatus admittæ sanguinè propria sua inficiunt acrimonia, vel sales sanguinis no-

stri præcipitando lympham sive succum nutritium degenerare faciunt, ut inde variæ catarrhales producantur defluxiones, præprimis in illorum corporibus, quorû vasa sanguifera eorundeq; pori peregrino huic fermento facilius auscultant, vel qui membranas valde sensibiles nacti sunt, ob quam causam infantes catarrhis magis obnoxii sunt quam ulla alia ætas.

XV. Ex priori thesi abunde satis patet, vim illam & efficaciam æris in producendis Catarrhis ab astris potissimum proficisci, cum juxta varias constellationes luminumque phases eum varie alterari sentiamus, hinc restare adhuc videtur, ut ostendamus, quomodo potiora Catarrhi symptomata per suas causas clarè & perspicuè explicari possint. Occurrit autem statim divisio catarrhorum in frigidos & calidos, quos tamen diversis in subjectis diversæ indolis & naturæ ab una eademque causa oriri statuimus. Ubi enim humor crassus & viscidus præcipitatur, nihil vel parum salis fixi habens, catarrhum frigidum adesse dicimus, tuncque dolor saltem gravatius percipitur, nisi forte sal admixtum fuerit, quod rigiditate sua ac acumine ad recurvos tubulorum hærens mazandros dolorem lacerativum vel pungitivum producat. Quod si sanguis jam dum æris sit, & ab ære mixtione & motu contrariante alteretur, ut pauca balsamica particula quæ ipsi adhuc insunt dissipantur, tum reliquæ catarrhum calidum & dolorem valde exquisitum excitant. Et cum à fermento illo peregrino sanguis incidatur & subtilisetur, plures etiam subtiliores particule cerebro suffunduntur, quæ rapidiori suo motu vigiliarum statum inducunt.

Sitis intensissima oritur ob seri defectum, aliò translatum, vel etiam ob obstructionem tubulorum faucium, motus tremuli fibrillarum imminutionem inferentem, occasione cujus mens sitis ideam concipit. Interea Trachææ glandulæ imbris instar serum plorant, unde raucedo & tussis convulsiva, quod si copiosius & impetuosius in bronchia depluat, suffocationis metum infert: Quæ omnia graviora redduntur, quando in reliquos quoque respirationis musculos acres deponuntur exuvia. Et cum mixtura sanguinis à peregrino illo fermento in cordis thalamis lædatur, febris accedit, circa vesperam & noctu præprimis cum tussis reliquorumq; symptomatum incrementis affligens, ob poros eotempore magis conniventes, & parciorem noctu quam interdiu transpirationem. Urina subinde est pallida ob salium defectum, quæ in glandulas capitis maximam partem effunduntur.

XVI. In via salutis & mortis ambulantibus Prognosin exhibet *Celsus*, inquiens: Si ex capite [hoc est glandulis] in nares destillet humor, leve est: si in fauces pejus; si vero in pulmones pessimum. Ipse etiam *Hippocrates* judicat catarrhos senibus infaultos. Et qui nares habent humidiores, minus prosperâ utuntur valetudine.

XVII. Indicationes à lymphâ nunc crassa & viscida, nunc tenui & acri petuntur. Laudantur in principio fluxus pilulæ catarrhales laxativæ, de Succino *Cratonis*, *Frankofurtenses* methodo *Hæserianâ* exhibitæ. Fortiora purgantia ubi præsertim trachea & pectus afficiuntur, cum *Cratone* exulare jubemus, quæ in morbis

morbis pectoris citra omnem rationem & prudentiam tantopere à nonnullis commendantur. Quod si tussis valde urgeat & vox rauca sit, venæsectio concedi potest, quam in seipso administrari passus est *Riverius*. In gratiam totius massæ sanguinæ cauteria, vesicatoria & scarificationes admittuntur, quæ admodum prodesse solent, ob causam tamen longè aliam quàm Veteres & cum his vulgus persuasum habent. Multa enim & hic æquè ac in causarum doctrina falsa nituntur hypothesi, multaque magna postulata obtruduntur. Varia quoque Emplastrata & Cerata capiti prius raso imponuntur, inter quæ laudem potissimum meretur Emplastrum cephalicum *Schröderi*. Vertex oleo succini intingitur. Quorum omnium exploratus successus non in retentione catarrhi, sed in obstructionis reseratione lymphæque correptione potissimum consistit. Profunt etiam pediluvia, non quod attrahant [terminus medico philosopho indignus] sed quia sanguinis acrimoniam temperant, & poros deobstruendo transpirationem promouent, in catharris valde proficua.

XVIII. Nisi magna fibrillarum nervearum obstet irritatio, incidentia & attenuantia tum externè tum internè exhibenda. Inter externa locum habent Sternutatoria, nisi forte catarrhus oculis bellum indicat, Masticatoria & apoplegmatisantia, si faucium conditio illa admittat; Interna præcipua sunt Aq. Asthmat. *Rudolphi Imperatoris*, Veronic. Hyssop. oxymell. scyllit. Spirit. ammoniaci cum sale ammoniaco destillatus, Sperma ceti & alia apud Præcticos obvia. Ast ubi ob continuam valdeque molestant

membranösarum partium vellicationem nulla conceduntur induciæ, nimia illa sensilitas temperanda per Opiata & in-crassantis, quæ prudenter exhibita omnè absolvunt paginam: Huc spectant Morfuli de Thure, pilulæ de cynoglossa, Philonium Roman. Theriaca recens, Theriaci, diacodium tum liquidum tum solidum, Cachunda Indica, Bolus armena, &c. Similem quoque sortiuntur effectum suffimigia maturè in usum vocata, quibus impetus catarrhales ad miraculum usque refranari possunt.

XIX. Suus etiam debetur honos sudoriferis, quæ omnium optimè peregrinum illud sal è sanguine foras eliminant, & debitam restituunt mixturam, ut plus his proficiamus quam catharticis frequentius exhibitis. Idem esto iudicium de diureticis, quæ serum & consequenter sal in illo dilutum exoptato successu educunt, eorumque usus in curando & præservando non est exiguus. Hinc oleum scorpionum magnum etiam foris lumbis illitum tantoperè profuit in infante catarrho cum tussi & febrilaborante apud *Riverium in observ. 55. Cent. 1.*

XX. Fonticuli magna cum spe hinc inde excitantur, quorum tamen abusus paucis quoque notandus: Multi enim persuasum habent, humores istos, quos e fontanellis quotidie manare vident, esse meros excrementitios, & tantum catarrhis subtrahi, quantum quotidie hos per rivulos foras amandatur. Verùm ingens profectò subest error, qui facilè detegi potest, si in memoriam revocentur, quæ alibi docui de sanguine, nempe quod sub forma sanguinis nec vasis egrediatur nec nutriat. Hinc rectius dicitur

materiam illam ichotosam vel purulentam quam fonticali lachrymantur, esse succum nutritium cum paucis cruore quem dilacerata vascula capillaria effundunt permixtum. Adeoq; in illis qui lautius & largius coenant, aliquem prestare possunt effectum forte non contemnendum; dandum tamen aliquid consuetudini & credulitati, ut enim nulla ferè datur religio, quæ non suas habeat (sanò tamen sensu) superstitiones, ita in ipsa medicina plura ejusmodi idola reperiuntur, quæ magnam sibi pariunt inter homines confidentiam, ut in ludicris his remediis ægros habeamus valde morigeros, in seriis verò & quæ in cura omne ferunt punctum semper contrarios. Nolo tamen author esse, ut quis hisce motus ulcuscula illa statim occludere velit, id quod citra incommodum vel etiam periculum fieri nequit, consueta enim et si deteriora insuevis minus nocere solent.

XXI. De Remediis, quæ præservationis gratia exhibentur, notari adhuc volo, illorum usum Planetarum conjunctionibus & distantis, nec non solis per zodiaci signa motui accommodari debere, nisi magnas in œconomia animali velis excitare turbas, vel saltem inanè ludere operâ.

XXII. Sed quid de Nicotianæ fumo pronuntiandum, qui multis, catarrhis vexatis, prodesse videtur? In cura palliativa locum sibi famosus hic fumus vendicare potest, & vires ejus quas Patroni pollicentur plerumque in fumum abeunt, quis enim inficiabitur peregrinas has atomas in sanis etiam facillimè raucedinem & tussim excitare? Quod si præcipiatur, virulentiam illam corrigi, vel potius virtutem exaltari posse, aromaticis oleosis, & aliquis sic jactetur effe-

ctus, is vel consuetudini vel solis illis aromaticis conferendus est, nec aliam forte ob causam Tabaci usus conceditur, quam ut proverbio satisfiat: *Ægrotantibus gratia.*

XXIII. Tandem cum omne ferat punctum dixi, quæ à plurimis tamen negligitur, ut vera *Arabis* illius sit admonitio, quam in consilio Regi suo præscripsit, homines, si sic se ipsos gubernarent, ut suorum equorum curam habent, minus ægrotaturos, sedulo ejus præcepta inculcari debent. Eligatur itaque aer serenus, vitetur ventosus, pluviosus, valde frigidus & calidus, vel si evitari non possit, suffimigiis in conclavi corrigatur. Quilibet caveat Solis & Lunæ radios, hi enim catarrhum multiplicat, monente *Cratone in suis consiliis*: Caput & Thorax diligenter pannis muniatur, ut tamen non æstuet, nec frigeat nimium. Exercitium sit moderatum. Singulis diebus studeat excernere superfluitates sæcum & urinæ. Somnus sit nocturnus, diurnus enim pessimus; Panis sit exoptimo frumento, bene fermentatus, sed sine sale. Carnes sint facilis digestionis, boni nutrimenti, & paucarum superfluitatum. Evitentur alliata, capacia, caseosa, reliqua enim lacticina convenire videntur. Post cibum, quod *Celsus* præcipit, neque scribendum neq; legendum, nec quicquid aliud moliendū, quod mentem exagitet, quibus enim caput infirmum est, iis ne cogitationem quidem à cibo tutam fore idem *Celsus* judicat, maximè itaq; à cœna ab iis temperandum, nec in multam noctem lucubrandū, multo minus inter comestiones sedendum. Pro potu ordinario commendamus cerevisiâ assasratâ, à fortiori verò abstinentium. Vinum quandoq; cō-

seden-

accedendum præprimis extra præoxyfinum, quamvis difficile valde sit etiam in ipso præoxyfino aliquid certi determinare, cã eum & profuisse & nocuisse compertum habeamus. Notatu dignissima est historia, quam narrat *Willisius* de juvene catarrhis valde obnoxio, qui quoties vinum bibit generosum, egregiũ semper percipit levamen, forte quod sit transpiratio aucta fait. Sic quod uni nocet, alteri nonnunquam prodest. Habeat itaq; medicus rationem febris & tussis, & tunc faciliè determinare poterit, quid ægrotanti profuturum.

XXIV. Animi pathemata cane pejus fugienda; animo vive pacato, tuaque forte rerum unque cum virtute junctarum conscientia contentus. *Talis in animo tuo sit status, qualis supra lunam: Ibi semper serenus.*

XXV. Restat nunc ut fidem in limine disputationis hujus datam liberem, astrologumq; vim & efficaciam in Microcosmũ & præsertim fluidas ejus partes paucis adhuc ostendam, quam si probavero, nullus dubito, quin ipsa Astrologia judiciaria magnam inde feenerari possit lucem & confidentiam, in quam varii nescio cujus seculi vitio irrepererunt errores, ut viris doctis indigna judicetur & ad aniles proferribatur fabulas. Utatenim casta ac munda olim fuerit, hominum tamen vel improbitate vel inscitia ita depravata ac corrupta nunc est, ut vel ad nomen ejus piæ horreant aures, astrologosq; non alifũ ferè sonet, quam vanum, superstitiosum, impostorem rei publicæ perniciosum. Vide *Schorri Curs. Mathem. lib. 10. de Astrologia.*

XXVI. Ut itaque firmo stemus talo, nec titubante pede scopo nostro excida-

mus, argumenta quædam tum ex ratione tum ab experientia desumpta in scenam introducam. Quod forte tanti laboris opus non erit, cum faciliè consentientes mihi pollicear eos omnes, qui vel semel ad harmoniam inter macrocosmũ & microcosmum in variis juxta phases planetarum variasq; constellationes alterationibus conspiciendam attenderunt. Perpetuæ enim veritatis regula manet *Hermæ Trismegisti*: Quod est superius, est sicut inferius.

XXVII. Primum itaque argumentum desumo à natura astrorum præcipuè autè fixorum, quæ cum igneæ sint naturæ, non possunt non ignea per eclipticam continuè expirare effluvia, indefinitæ figuræ, magnitudinis & motus, pro astrorum etiã diversitate diversa, quæ in aere intercedente condensatione vel rarefactione varias tempestates, in gremio telluris verò variis cum salibus mineralibus fermentatiæ stupenda exhibent phænomena, & subschematismo vaporũ plurima corpuscula à centro telluris versus superficiem protrudunt, quæ cum aere corpora nostra permeantia non possunt non peregrinas fermentationes & alterationes ibidem excitare, & cum astra, non obstante distantia, radiis suis in habitantium oculos noctu agant, nihil etiam obstabit, quominus nonnunquam morbofo sigillent sanguinem caractere.

XXVIII. Radicationes illæ (quod alterũ est argumentũ) ubi primas jam deferimus Soli, a corporibus solidis, in quæ incidunt & reflectuntur, aliam nanciscuntur cursus formã & insimul pro diversitate superficie istorum corporum, quæ solem aspiciunt, iterũ varii vapores diversi generis & naturæ, non parum cooperante igne.

centrali, quem non solum in Luna sed in aliis etiam planetis, fortè similem illi qui in centro terræ latet, supponimus, cum illis radiis reflexis ad hæc inferiora transmittuntur, majoremque sic nacti energiam vel viribus suis exhausti phænomena in his inferioribus & sublunariibus exhibent, & in eo dicimus planetarum consistere influentiam non solum in aliis sed etiam in nostra corpora: Radios enim mille modis reflecti posse, eorumque vim nunc intendi nunc imminui probant specula ustoria, nec non visivi illi radii qui ab adstantis amici oculo inflammato versus oculos in eum aliquandiu intentos reflectuntur, unde patet quod plurimi morbi astrales à variis planetarum inter se invicem aspectibus, conjunctionibus, oppositionibus, &c. in corpore humano producuntur, & quod ipsa insolita circa novilunium vel plenilunium superveniens sanguinis fermentatio, quando mulierculæ tributum lunare solvunt, à nulla alia causa quam astrorū influxu dependeat, inter quæ quoad emissionem fortè prædominium obtinent Sol & Luna, in modificatione autem planetæ reliqui.

XXIX. Corruit sic argumentum in contrarium productum, quod ferreum alias & adamantinum audit, à distantia illa & immenso spatio quod est inter orbem nostrum & siderum vorticibus desumptum; in fluidis enim corporibus, ubi præsertim situs accedit convenientia nunquam effectus in distans impediri possunt. æque enim facile aliquid à corporibus cælestibus in sublunaria intercedente aëre, corpore fluidissimo, adjuvante lumine, quod in pressione consi-

stitit, vibrari & transmitti potest, ac effluvia nunc grata nunc virulenta & inimica intercedente corio in chirothecis plures per annos etiam per universum terrarum orbem transportantur. Et qualis est proportio inter unicum granulum chermes vel colocynthidis, & aliquot hæminas aquarum, quæ ab ipsis inficiuntur, talis est, & fortè major adhuc, siderum respectu nostrum tellurem inhabitantium. Si excipias, moleculas illas à sideribus emissas & paucas fore & insensibiles, respondeo, & morborum causas insensibiles esse, effectus vero sensuum examen effugere non posse, vide elegantissimam *Et mülleri disputationem inscriptam parva magnorum morborum iniitia. Quantitatem quod attinet, nec hæc satis potens est, ut fermentum aliquod in profundioribus latens tubulis semper excutere possit, sed sufficit certa materia ætherea, quamvis tanta in copia non influat: sic in febris ardente variolarum fomes è latebris suis non excutitur, quamvis eo tempore major copia materiæ æthereæ corpori insit, & mulier extra consuetum fluxus mensium tempus stans ad focum plus incallescere, & copiosorem admittere potest materiam ætheream, neque tamen menses fluunt, nisi certa illa materia ætherea, talem determinatam in sanguine producat fermentationem, ac cedat, à qua sanguis ad excretionem illam menstruam demum disponitur; sic magnes in ignem conjectus nihil virium acquirit, sed potius illas deperdit, quamvis copiosior materia ætherea ipsum permeet.*

XXX. Multò minus obstat, quod aspectus, nempe revolutio, oppositio, &c.

momentanei sint & transitorii, solent enim non solum signa instantis aspectu præcedere, & cessante iterum aspectu manifesta effectus vestigia plures per dies adhuc in sanguine reperiuntur. Non enim statim omnis effectus sublata causa tollitur. Solis ingressus in arietem in certo fit temporis minuto, quando æquinoctium vernale constituit, & tamen aliquot diebus non dicam septimanis ante æquinoctium insignes mutationes & turbæ in œconomia animali observantur, & transacto æquinoctio aliquandiu continuantur.

XXXI. Observari autem velim influentiam illam in sublunaria non solum in lumine & calore quærendam esse, quod ipse Schootus insignis Mathematicus in tract. superius allegat. p. m. 298. confitetur. Cæcilius inquit, & astra non per solum lumen & motum agunt in hæc inferiora, sed per alias etiam virtutes, quas communiter influentias appellant Philosophi. Probatur, [1.] quia non omnium effectuum, quos à cælo & astris pendere certo scimus, causa reddi potest ex solo lumine, nam multi contingunt etiam quando astra, à quibus dependent, sunt infra horizontem, & nullum lumen producant ibi, ubi effectus contingunt, ut est fluxus ac refluxus maris, qui fit à Luna etiam infra horizontem existente. [2.] Quia effectus qui Soli, Luna, Marti aliisque planetis adscribuntur, sunt valde diversi, & tamen lumen ipsorum non videtur esse adeo diversum, cum sit in plerisque lumen Solis, receptum à planetis & reflexu ad hæc inferiora, tametsi aliqui etiam abunde lumen habere videantur. [3.] Quia lumen, ut lumen est, solum illuminat, & aliquando calefacit etiam, ergo ut sidera tam

diversos effectus producant, debent præter lumen habere alias virtutes; hucusque ille. Quas virtutes nos in certa materia ætherea nunc cum his corporibus magis fermentante quam cum aliis venamus, factis virium habente, ut alias atque alias sanguini nostro superinducere possit fermentationes, ut non planè sit de nihilo in exhibendis medicamentis catharticis ad constellationes attendere. Remorantur sanè purgantia, quando luna conjunctione, oppositione vel quadrato tangit Jovem, Martem vel Saturnum, ob causas tamen diversas, quas *Mabius in instit.* adducit, qui videatur. Tanta nempe vis est istarum radiationum, ut sanguis ipsis auscultans nunc facilius nunc difficilius purgantium motum & impressionem suscipiat. Neque ita absolute asserere audeo, omne lumen in planetis æque ac fixis tralatitium esse, quamvis enim non sint corpora calorem inducentia, sunt tamen corpora splendentia, similia gemmis, chrystallo & aliis, in quibus tamen non obstante etiam duritie, varia quotidie emanant effluvia, vide tract. illustris *Boyle de gemmis*. Adeoque forte magis apta erunt certa quædam effluvia pro diverso situ & positione emitte, non enim video quare corpora illa, in cælo superbientia effota prorsus & inertia esse credamus, ut nervosa hinc non minus quam verè scripserit celebris ille Mathematicus *Abdias Treuv*, quid opaci sub luce planetarum & siderum latere, cum diversas exhibeant colores, id quod Martis rubor & vicarii ipsius cordis Scorpii, Candor Veneris & Sirii nec non Saturni pallor evincunt.

XXXII. Neque tamen induci possum,

ut:

ut faciliè credam, quosdam planetas esse absolute malignos, quosdam verò benignos, quam difficultatem antea laudatus *Dn. Trevv Professor Aldorsinus in Astrologia sua Medica* felicissimè solvit, de quo celeberrimo Mathematico meo quidem iudicio verè dici potest, quod de *Angelo Sala* Chymico expertissimo non nemo scripsit: Quod nempe solus inter Astrologos mentiri dediderit. Vide plura in *allegato tractatu p. 11.*

XXXIII. Consistit autem siderum influxus in insigni quadam sanguinis turbatione, vel amicabili superaddito vigore, ut alacriores inde exsurgant spiritus animales, vel si sanguis turbetur, & hi deficient, ac in placido suo ordine & tranquillo fluxu impediuntur. De sole equidem nemo mihi faciliè litem movebit. Sed an Luna in hæc sublunaria agat, sibiq; aliquod in Microcosmum vendicet imperium, super eo authores inter se invicem contendunt. *Antonius le Grand* vir doctissimus & disertissimus astris omnem vim derogat, & ipsius lunæ influentiam constanter negat. Ad argumentum autem de Conchis, medullâ ossium, &c. desumptum & experienciâ nitens nihil aliud ferè reponit, quam quod contrarius etiam affectus observari possit. Quam tamen responsionem ipsa refellit *evro-Isa*, & patres familias contraria suspeditare possunt argumenta de Cancris quos juxta phases Lunæ plus minus succi plenos, & humoribus turgidos reperiunt. Alterum experimentum, lunarem influxum satis efficacem esse probans, à vulneribus capitis desumitur, quæ consentientibus omnibus Medicis & Chirurgis in plenilunio majori cum periculo

conjuncta sunt, quam in novilunio, propterea quod cerebrum in hoc magis subsidet in illo verò magis turgeat, ipsique cranio propius sit. Et quis ex Medicorum ordine inficiabitur, omnia purgantia feliciorum sortiri effectum luna decrescen- te exhibita, cujus infaustus aspectus facit, ut omnes illo tempore nati valetudinarii sint, nec prospera valdeque constanti gaudeant sanitate, nisi forte alia potentior causa id impediverit, quod sæpius laudatus *Trevv* in sua observavit familia. Quod si nunc solidis rationibus obtinero solis & lunæ influentiam efficacem, nullam video prægnantem causam, quare si non parem saltem aliquam vim reliquis planetis & stellis fixis tribuere velimus, cum majorum luminum influxum in hæc inferiora ipse etiam *Verulam.* admittat, quæ Bombarदारum instar esse scribit, quamvis de minoribus valde dubitet, quæ instar arcus tantum non habere virium persuasum habet, ut per tam amplum spatium ferri queant. Non jam dicam de scarificatione & sudoriferis, quæ pariter favente luna in usum vocanda, nisi plus damni quam commodi inferre velis.

XXXIV. Constellationes variosque siderum aspectus & motus ad sanitatis conservationem vel etiam morbosam introducendam dispositionem plurimum conferre tandem Eclipsis testis omni exceptione major abunde satis contestatur. Cujus effectus causam in luminis privatione consistere puto, quod magnæ alias est efficacæ in corpore humano, & sanguinis circulationem spirituumque generationem non parùm promovet. At quod sinistra illæ constellationes

non omnibus promiscuè noceant, causa est, quod non omnium sidera natalicia æquali feriant aspectu. Si enim sideris alicujus hoc tempore influentis magna sit cognatio cum natalicio ægri, ipsa curatio erit difficilior, quod non advertentes Medici, nihil fere habent, quò curæ difficultatem variasque recidivas sæpius excusare possunt, **EXPERTO CREDE ROBERTO.**

XXXV. Queritur hic qui fiat, quod medicis de subitanea atque funesta mutatione ne cogitantibus quidem, in multis tamen ægris inopinato ejusmodi & subitaneo superveniente novo morbo eventus sinister & medici prognosin & agrotantis spem eludat? Placet mihi decisio *Abdias Trevv*, qui in ea est opinione, dari symptomata morbis supervenientia, quæ ab ipso morbo, quocum æger conficitur, non dependeant, vide *ibid.* 46. *diff.* 3. *Astrologia medica.* Nempe quoties Luna ipsum gradum signi alicujus natalitii ingrediens, aut nodum descendentem, quem *Caudam Draconis* vocant, transiens, in radios mali cujusdam planetæ (martis præsertim aut etiam Saturni) incidit, tunc catarrhus suffocativus, Apoplexia aut similis peracutus paroxysmus inducitur, qui finem vitæ agrotantis imponit. Tantam enim lunæ esse potentiam in tempestatibus in aère excitandis in confesso est apud omnes Astronomos, ut exinde concludamus similes turbas in cœconomia animali pari facilitate moveri posse.

XXXVI. Antequam autem colophonem his imponam, querere placet, quare Astrologia judiciaria juxta Ephemerides veterum instituta sæpissime fallat? &c.

Causam esse translationem stellarum, à Hipparcho enim ad nos observatum est, solem incessanter descendere (Licet mihi juxta commune Mundi Systema loqui) ad terram, unde prævenit solstitia & æquinoctia, angustiores circulos describendo, & sic terræ continuo fit propinquior, unde obliquitas circa tropicos decrescit, hinc fit, ut intersecet Aequatorem etiam prius quam olim. Observant enim Mathematici, quod post annum 1770. nulla stella amplius erit in Ariete, sed omnes in Tauro: Stella Tauri multæ sunt in geminis, Geminarum ferè omnes in Cancro; Cancræ multæ in Leone &c. quomodo ergo de effectibus stellarum nunc à stellis in alia signa translatis judicare Astrologus potest, Hinc magna opus est reformatione, neque tantoperè mirandum, si nostris temporibus Astrologorum judicia ut plurimum sint falsa cum nempe adhærent Antiquorum scriptis, qui scripserunt de virtutibus stellarum in quo statu erant, non respicientes ad earum mutationes, quas nostris temporibus experimur. Ut quam maximè necessarium videatur, novam ab experientiâ hodiernâ petitam cudere Astrologiam, nisi cum aliis cœcutite velimus. Interim hoc nostram sententiam non impugnat, non enim exinde sequitur, astra plane non influere in sublunaria, sed illa saltem nunc alios fortiri in his inferioribus effectus quam olim. Ego contentus quod studiosos Medicinæ ad consideranda sydera hortatus sim, in quo non exiguam officii partem consistere credant, nunc pauca de cometarum in foro medico effectibus annexurus sum,

e

XXXVII.

XXXVII. Nolo autem hic prolixius in cometarum naturam & causas inquire, id quod viri me longè doctiores jam præstiterunt, sed Medico magis dignum esse puto, vim Cometarum & effectum indagare, ut quos morbos, si quod habent in sublunaria imperium, & quas turbas in œconomia animali producere possint palam fiat. Sunt qui Cometarum auram Regibus solum funestam fore prædicunt, & vapores istos malignos quali per tubum magnatum palatiis afflari credunt, ut hujus vel illius Principis ingrediantur conclave, ibique virulentiam non verò alibi exerceant. Quod Rationi & Experientiæ refragari persuasum habeo. Omnibus conspiciendus Cometa in cœlo exponitur, adeoque omnes etiam hoc tangit prodigium, in cuius effectus determinatione Experientiæ plus videndum esse statuo quam ratiociniis. Quod si autoritate stare velimus, videtur equidem, effectus parum secundos Cometarum semper sequi apparentiâ, facile evinci posse, id quod per innumera Exempla à *Trismegisto*, cuius Existentiâ & profundam in rebus naturalibus scientiam solidissimis vindicat rationibus *Borrichius* Noster contra *Conringium Medicum & Polisticum consummatisimum*, ad hæc tempora usque eleganti serie probat *Comes à Fliso in sphaera prima decadis de Fato*. Et Cometas hoc seculo apparentes determinatos semper habuisse effectus ipso effectu demonstrat *M. Georg. Samuel Birhing* in *Tr. Der roegere Stab des HERN/ oder frisch grüntende und zur Straffe bereitetete Rübte* / hoc anno Erfurti edito. Incipit hic Author à Cometa

Anni M DC LII. pergens ad Cometas Anni 61. 64. 65. 77. ad illum hoc anno apparentem, & ad oculum ostendit, auguria illis temporibus facta nunquam fecellisse.

XXXVIII. Nihil itaque obstabit, quominus de Cometa, quem hac hyeme non sine horrore conspeximus, infausta quoque prælagiamus nobis tempora vel metuamus: Tales tamen potissimum morbos ab eo produci posse non sine ratione statuimus, qui insignem mixture sanguinis turbationem à peregrino Æthere introductam sequuntur, quales sunt Febres acutæ, dysenteria pestilentialis, Abortus, Apoplexiæ, mortes inopinatæ: imò quod sæpius fieri solet, etiam nunc metuendum, ne incognitus quidam morbus Epidemicus brevi inlequatur, cuius vim non parum adaugere poterit magna illa Jovis & Saturni conjunctio, anno 83. expectanda. In quo prognostico si erravero, gratiam tamen mihi erranti habebit Lector benevolus, sin contrarium accidat, in illa medicorum messe vel autumno & ego non minus in maximo verlabor periculo; Id quod constanti expectabimus animo quibus solatio est, quod sub Deo sumus.

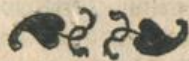
XXXIX. Sed unica difficultas adhuc componenda restat. Videtur enim impossibile, ut cometarum effectus plures post annos demum sese explicent, id quod argumento est plurimis, ut cometas nihil prælagire posse persuasum habeant. Verum si longissimum illud iter quod effluvia ex cometa per aërem ad tellurem nostram emetiri debent; si temporis diuturnitatem, quæ ad evocandos

candos vapores è telluris gremio & excitandas tempestates tum in aëre tum in œconomia animalis requiritur, ad animum revocemus, & philosophico oculo reliqua intueamur fermenta, quæ nonnisi temporis diturnitate ad maturitatem & activitatem exaltari queunt, difficultas illa facillè tollitur. Præsertim cum experientia constet, ipsa venena ita præparari posse, ut assumpta non nisi longò abhinc tempore virulentiam exercent, sic referente Dappo in India Occidentalis districtu Guatemala dicto viperæ reperiuntur, quarum sanguis foris illitus corpori humano, plures post annos tandem hominem jugulat. Poterant itaque effluvia illa venenata hæc in inferiora ab astris spatia lento quidem gradu vitæ nostræ insidias struere, sed tarditatem tandem funerum frequentiam compensare. Plura nunc non addo, ne falcem in alienam messem mittere videat, qui mea forte contentus vivo. Quod si alios Cometarum effectus scire desideres, lege Weigelii Himmels Zeiger oder Bedeutung bey Erscheinung des ungemeynen Cometen Anno 1680. vom 6. Novembris an beobachtet. Ego hanc dissertationem, medicam magis quam pomposam & philosophicis ratiociniis refertam, finio verbis antea allegati Birlingii: Den Cometen belangend / wolte von Her-

ken wünschen / daß er Deutschland nichts böses mitbringen oder bedeuten möchte; allein ich sehe so viel / daß neue Unruhe und sehr grosse Gefährlichkeit zu erwarten. Anno 1661. berührte der gegen demjetzigen sehr kleine Comet, nur das Haupt des Adlers; und welcher Krieg und Kriegs-Geschrey wegen des Türcken folgte nicht darauff? Dieser um so viel grösser als jener durchstriche mit seinem Schwanz den Adler / dahero klärtlich zu sehen und zu schliessen daß etwas grosses mit Deutschland vor/ sey: Mehrer Indicia wil und druff ich, nicht machen: Hannibal ante portas! Die Gefahr ist vor Augen / es werden auch die vielen Wunderzeichen so bissher und noch kürzlich gesehen worden / anders nichts / als Krieg bedeuten / daß wir nicht Ursach haben / wegen beständiger Ruh und Friedens / uns süsse Gedanken und Träume einzubilden. Und darff niemand meynen / daß solches aus blosser Kleinmüthigkeit vorgestellet werde / dann es saget auch ein verständiger Politicus an einem Ort: Fieri non potest, quin homini, & quidem Christiano, seridò singula expendentì, obrepat deliquium animi, ut acerrimi luctus necessitate mentis in excessu clamet. Haud equidem vulgari fletu, vel citò finituris gemitibus, seculi nostri deploranda est pravitas.

Tantum.

DISPUTATIO IV.

DE

MORBIS AULICIS,

RESPONDENTE

WILHELMO HULDERICO *Waldschmidt* / Hanoviensi.

I. N. J.

§. I.

Theatrum hic exhibeo languentium, conspectui sistens omnis generis morbos, quibuscum conflantur *Aulici*. Tenet me profectò istorum hominum commiseratio, quod tot morboſis expoſiti inſultibus apud alios tamen extra aulam viventes ad invidiam uſque felices audiant, quaſi neſcio quam prerogativam à ſummo rerum arbitro Deo obtinerent, cum tamen ſi cominùs ipſorum mecum inſtueri velis vitam, eam rectius ſplendidam dixeris miſeriam.

§. II.

Quamvis enim & in hoc vitæ genere multi & quarant & inveniunt oblectamenta, remiſſiones & voluptates: atque plurima quotidie in auguſto hoc theatro exhibeantur irritamenta, curioſos ſpectatores invitantia, nullum tamen, in ſcena hac, triſtius atque commiſeratione dignius occurrit mihi Medico ſpectaculum, quam ipſi *Aulici*; quippe & in hæc quoque gente quædam

morborum vis hæret, quam ſingulis ſua fata, diviſerunt, & magnam hanc Aulae felicitatem infelix inquinat ſolium. Vix enim ludum hunc ingreſſi ſunt, ecce! Hannibal ante portas. Sequuntur à tergo myriades morborum, nunc apertò Marte, nunc ex inſidiis, & per cuniculos agentium. Quot in hæc honoris ſcalæ cernis gradus, tot numerabis morbos; Quid mirum igitur, ſi fragilis corporis machina titubet, ſi ruinam minetur, ubi ſpiritus tot ſeverioribus curis quotidie vexantur? quid aliud polliceri poſſumus, quam languores & imbecillitates, ubi vires, tot laboribus, inquietudine, fide meticuloſâ, aliisque paſſionibus atteruntur, ſanguis exhauritur, ut ipſa anima corporea tandem fatiſcat, & aliquid ſaltem pennarum ad hunc viſcum relinquat.

§. III.

Neque enim politicam à me expectabis vitæ aulicæ deſcriptionem, aliæque rationem ſtatus, ut loquuntur, ſpectantia, utpote quæ meum ſuperant capum, & extra profeſſionis metam poſita ſunt. Quod ſi Te ea videndi teneat cupido, explebunt fortè eam quæ apud

BAY.

Barclaium leguntur, & quæ nuper tradit *discalciati Ordinis Pater, Abraham à sancta Clara in suo Judas.* In eo omnes conveniunt, *Aulicos* miseram agere vitam. Ut non male hic applicare possem, quæ *Seneca* alio in argumento scribit ad *Marciam*, si mutatis personis dicerem, Eos ad hoc genitos esse, ut perderent, ut perirent, ut sperarent, metuerent, alios seq; inquietarent, mortem & timerent & optarent, & quod est pessimum nunquam scirent cujus essent Status. Sed *Medica* tradam, atque tum apertos, tum clandestinos, in scenam introducam sanitatis hostes, & economiam animalem, nunc turbantes, nunc penitus evertentes. Et ne *crambem bis coctam obtrudam*, non jam in digitos mittam, quot ex spirituum animalium, tum inopia, tum vitioso motu, quotidie prodeant morbi, quipe illud jam mecum norunt omnes, qui indolem fluidi istius atque ætherei corpusculi norunt. Et tota experimur die, omnes istos frui exoptata valetudine corporis, quibus concessum est severiores curas ante limen cœnaculi & cubiculi exuere: quibus mens læta mens hilaris, quæ non semper sub calcitulum vocat, quid valeat loculus, quid ferre recuset. Itaque summa saltem rerum capita digito attingam, atque in compendio theoriam & praxin circa morbos *Aulicorum* ob oculos ponam.

§. IV.

Primum itaque in hac acie constituant ordinem morbi chronici, ob quotidianas, quas audimus querelas, Medicorum flagella & opprobria dicti. Morum fomitem in primis viis, hoc est,

ventriculo, communi chronicorum nidio, & intestinis, contumaciorum affectuum promoendo, delitescere per-suasum habeo. Quod si scapham scapham appellare liceat, non possum non, quin hic in jus vocem ipsa alimenta, atque nigro notem carbone, tum ciborum varietatem, vitiosam qualitatem, & erraticum fumendi modum; tum potum recentem, fermentescibilem & turbidum, mox vappidum & effœtum, Nunc generosum nimis sulphure pinguiori exaltatum, & acido volatili inquinatum. Ex hac pandoræ pyxide prosiliunt morbi splenetici, uterini, hepatici, &c. vulgò dicti, q. s. morbi scorbutici, hypochondriaci, asthma stomachale, colica, affectus cardialgicus, cephalalgia contumaces, catameniorum suppressio, affectus hæmorrhoidales, passio nephritica, & sexcenta alia.

§. V.

Vinum harum ærumnarum ferax est; quamvis enim nunc desueverint Germani in altam potare noctem; nec amplius stupendis veterum scyphis necet hoc ambrosium propinetur, occasio tamen quandoque facit furem, laxatque habenas, ut præsentem etiam Medico interdum peccetur in quanto, qui cum homo sit aliquid humani connivendo concedit, vel ipse compatitur. Et bonus quandoque dormitat *Homerus*.

§. VI.

Hoc usque ad eò malè olim audivit, ut ipse *Cousillô* pueris ceu venenô interdixerit, ne scilicet prima statim in infantia & ætatis flore parva magnorum

c. 3;

mor-

morborum succederent initia, & mor-
bosa haurirent semina obstetricante
tempore germinantia. Insuper id quo-
que est fixum sequiori, præsertim gravi-
dis & lactantibus, quæ si à vini potu
abstinerent, pauciores credo reperirosiri
calculosos, arthriticos, phthificos, epi-
lepticos, scorbuticos, utpote qui mor-
bosa hæc semina vel in ipso utero cum
chylo, & post nativitatem ex uberibus
cum lacte absorbent. Temporibus Me-
dicina valet: data tempore profunt, &
data non apto tempore vina nocent.

§. VII.

EQuidem abusus non tollit usum, ne-
que is sum, qui dicam scribat vino,
jam à multis annis in plurimis graviori-
bus morbis depellendis celebratissimo.
Hinc ut libertatis ita vini salubris mode-
ratio est; Et quemadmodum moribun-
dos vino refocillamus, ut reviviscere
novasque vires recuperare videantur, ita
quandoq; non licet sine vino nasci; cum
vel centies expertus sim, vinum partu-
rientes mirum in modum solari, si vel
aquæ nervinæ sororietur, vel solum sub-
inde & cochleatim exhibeatur, aut cum
succino prius coctum propinetur, & si
primâ vice expectationi non satisfacere-
rit, elapso hore spatio altera vice assu-
mat, ut dicere ausim vix in difficiliori
partu præstantius dari posse remedium.

§. VIII.

Verum ne à scopo aberrem, redeun-
dum mihi est ad investigandas cau-
sas morborum chronicorum, utriusque

sexus Auticos præ aliis infestantium. Exi-
stimo autem, illas vix aliunde, quam ex
primis viis, communi nempe culina cum
suis appendicibus, deduci posse. Sive
enim ad antecedentes respiciamus cau-
sas; sive ad ipsa juvenantia attendamus,
utrinque habebimus argumenta, opinio-
nem nostram non parum corroboran-
tia. Excute quæso Magnatum dapes, re-
peries quæ ex maris abyssu, desertorum
speluncis, & nullo non orbis angulo fuere
conquæsitæ, exotica notabis corporis
oblectamenta, cum quibus sæpius lethale
virus hauriunt cupidi. Sic barbaro-
rum adimus sedes, quas sol adurit, vel
quæ perpetua rigent glacie, & quæ nobis
domi nascuntur, ceu vilia spernimus.
Intuere operosa, quæ Principum men-
sis nunc apponuntur, bellaria, notabis
mille delicias, saccharata, mellita &
quæ non? Sed orania flatulenta, &
subitanæ patrilagini, si sui fiant juris,
sæpius obnoxia, quæ in ventriculo cor-
rumpuntur, aliæque assumpta simili
inquinant labe, inde chylus nunc pa-
trilaginosus; liquidus nimis & indi-
gestus, nunc acidus, pituitosus & visci-
dus prodit, author omnium istarum
ærumnarum, quibus Oeconomiam
animalem turbari videmus: quippe
dulcia illa vaporosa sunt, & vel emit-
tunt, vel post se relinquunt miasmata,
quæ hinc inde mali genii instar ober-
rantia functiones, tum vitales, tum ani-
males labefactant, & inordinatis
suis, quas producunt, fermentatio-
nibus, viscerum fermenta encervant,
totamque massam sanguineam cum
reliquis humoribus circulantibus in-
ficiunt, ut quandoque peregrina sub
larva

larva ipsis imponant cum medicis tum ægrotis, morbi sedem nescio in quo visere quærentibus, cum tamen hæc bene se habent, nisi è communi culina peregrinus, qui turpius ejicitur, quam non admittitur, hostis, advocaret. Stat medicorum sententia. Vitia primæ coctionis nullibi corriguntur: & qualem ventriculus præparat chylum, talem cor conficit sanguinem; & qualem cor è suis thalamis ad partes totius transmittit sanguinem, talem habebunt calorem nativum, cujus ratio formalis non tam in partibus solidis, quam fluidis, consistit. Sed surdis narramus fabulas; Sic ut unius saltem exempli mentionem faciam, inter centum vix una erit aut altera, cui persuadere possis, famosam illam passionem uterinam non tam in utero quam in ventriculo suos habere naturales, & consensum uteri cum reliquis visceribus mere imaginarium esse, cum id luce meridiana clarius sit, ipsaque edoceant Phænomena aliæque circumstantiæ focum morbi in primis esse viis. Id quod adeo evidens est, ut ego, si nullum aliud habeant fundamentum præter consensum & ascensum uteri, pari facilitate probare auisim, symptomata suffocationem uterinam concomitantia non ex utero, sed ex vesica urinaria, ortum suum trahere.

§. IX.

His suum superaddant pondus juvenantia. Quorum pars maxima

in regulis diæteticiis consistit, cum præfati morbi omnium optimè sola diætæ curentur, additis subinde medicamentis deobstruentibus, acidum & austerum invertentibus vel absorbentibus, atque vitiosam lympham è glandulis, tum ventriculi, tum intestinorum (quo & Pancreas referimus) affluentem, emendantibus; de quibus inferius plura dicturi sumus.

§. X.

Accedit porro & hoc, quod Aulicis ferè ad unum omnes difficilius, vel dubii eventus, sint purgationis, ut vel à fortiori cathartico hypercatharsis patiantur, vel à lenissimo gravissimam incidant colicam, nulla subsequente humorum evacuatione. Cum enim ipsa purgantia humores flatulentos primis in viis restagnantes exagitent, & ad majorem rarefactionem deducant, hi intra cancellos suos amplius detineri nescii majus affectant spatium, ipsumque ventriculum, intestina, & ipsum abdomen vi suâ expansivâ distendunt; & quia ob visciditatem nervis fibrillis contumacius adherent, lancinantes excitant dolores, partesque membranofas mirum in modum concutunt & convellunt, ut non postremus existimationis sit gradus, si Medicus aulicus purgare possit citra magnam humorum turbationem, & ut talia excernantur qualia debent, ipseque æger bene ferat operationem. Sit itaque Medicus in dignoscendis subjectis, & præscribendis cathar-

tharticis, ipso argo oculatio: siquidem per hanc viam vel ad lubricum famæ culmen attollitur, vel fulminis instar præceps agitur à summo ad imum.

§. XI.

Sub causarum censum veniunt quoque aliæ, occasionales dictæ, q. s. Vigiliæ, consueta evacuationis suppressio, aer nocturnus, ventris & thoracis arctior constrictio, capitis denudatio, animi graviores passiones, timor, mæror & æmulatio, hæc enim ab aulico vix evitari possunt, & viam sternunt ad graviores morbos. Verum, si ex æmulatione quis statim ægrotaret, quam non reportarent aureæ Messis segetem Medici extra aulam viventes: in quorum contemptum aliàs in proverbium abiit. Medicus medicina & figulus figulum odit. Nunc enim malum hoc omnes infecit ordines, ut nullum ferè reperiat collegium, quod non suos alat figulos; Omnes tenet ambitio, hæc parit odium obstetricante invidia. Odium sui fecundum ex quavis causa sævit, & livor semper reperit odiorum causas. Vigent æmulationes, maleque tectæ similitates inter pastores, præceptores, & alios, quorum officiorum nomina incipiunt cum P & desinunt in ES. Sed forsàn & hæc osim meminisse juvabit. Ego, ut ingenuè fatear, plus vidi Christianæ charitatis, plus humanitatis, gratitudinis & sinceritatis inter aulicos, quam inter alios ordinis homines, ubi fratrum quoque gratia rara est.

§. XII.

Properandam nobis est ad curationem. Quæ ut Methodicè instituat, ante omnia cogitandum est de evacuatione & de correctione: illam Emetica: hanc digestiva, absorbentia, & precipitantia nobis pollicentur. Equidem rationi & Experientiæ quam maximè consonum est, emetica nunquam non fore proficua, cum ipsorum ope ventriculus omnium optimè à sordibus liberetur. Perpetuæ veritatis lex est. Ubi ingluvies & voracitas, ibi cruditas; ubi cruditas, ibi vomitus profunt. Non loquor autem de remediis politicis, quibus quandoque effusissimæ fraudis ministri, superveniente fidelè Medico, Principi suo oculos reddente (nam Princeps non omnia potest solus, proinde multis illi manibus opus) reddere coguntur, quod abstulerunt. Sed de Emeticis in foro Medico venalibus mihi sermo est: quod remedii genus vix par habet in chronicis his morbis profligandis, ut non crubescam profiteri, auliatrum, tutò emeticò & medicamento martiali instructum, armatum satis esse pro his hostibus debellandis, neque opus habere majori apparatu, cum & vomitorium, & absorbens, utramque hic faciant paginam.

§. XIII.

§. XIII.

Sed nescio quis me compellat. Heus tu, inquit, bone vir! curasti probè. Tune fortiora hæc tanto cum elogio suadere audes remediâ hominibus non in caula sed in aula natis, naturis tenerioribus, & quorû corpora adeo mollia sunt. ut ipsis exagitoria illa non nisi summo cum discrimine exhiberi possint? Verum bona verba, quæso! homo sum, fruar ergo humanitatis jure, & meorum quoq; verborum ero interpret. Terror hic, què emetica injiciunt, panicus est: cum vomitus, benigniori excitati emetico, plus aiant terroris quam periculi. Neque tamen mea fert opinio, ut emetica promiscuè & illotis manibus dispensentur, sed ut prius omnia æquâ trutinentur lance, atque ad prohibentia & permittentia sedulo attendatur, præsertim in sexu femineo, in quo graves ab usu emetici excitari possunt passiones hysterica, quæ licet vel unico sedativo compesci possint, ipsius tamen Medici existimationem quandoque non parum imminuunt.

§. XIV.

Conditiones hoc in casu observandas omnium optimè & in compendio describit celeberrimus *Wedelius*. Omnis, inquit, hic timor vel odium vel calumniæ cessant, modo tria attendantur. 1. Corporis ipsius status & præsentia materia positiva indicantis, & ad educendû aptandæ. 2. Medicamenti ipsius justa præparatio. 3. Præbium proportionatum non excedens. Quod si nihilominus inopinata eveniat hypercatharsis vel debilitas quædam, ipsi huic providâ curâ Medicifacillimè prospici potest.

§. XV.

Equidem quod secundam attinet conditionem, tantiea est ponderis, ut ab ea salus ægrotantis dependeat. Nam Emetica non ritè præparata vel remissius agunt, vel solitò fortius. Hinc *SFRONISSIMUS HASSLÆ LANDGRAVIUS, PRINCEPS AC DOMINUS NOSTER CLEMENTISSIMUS* civitatis nostræ Pharmacopolis in Mandatis dedit, ut in posterum omnia Chymica præpararent in Laboratorio academico sub oculis Medicorum, quibus præterito anno in Academia splendorem, & subditorum salutem publicum hoc laboratorium clementissimè dono dedit; in cujus introitu devota hæc legitur Epigraphæ.

C A R O L O
PRINCIPUM OPTIMO
NATURÆ ET ARTIS CONSO AC
EVERGETÆ
LABORATORIUM CHEMICUM
INDULGENTI
GRATITUDINIS ERGO
HOC MONUMENTUM POSUIT
ANNO M DC LXXXVI.
UNIVERSITAS MARBURGENSIS.

§. XVI.

His feliciter peractis in usum vocanda erunt Martialia, sive ea in sicca sive in liquida forma propinaberis: q. s. Crocus Martis sulphurat. Tinctura Martis tartarisata. Tinctura Martis volatilis. Tinctura Mart. pomata, malvat. vel cydoniata. Hæc absorbendo deobstruunt, præci-

præcipitando invertunt, & acidorum fa-
lium cuspides intorquent & obtundunt,
æstuantemque bilem blandè refrigerant.
Quo nomine & inter digestiva prima-
tum obtinent: eoque feliciter operantur,
quò liberalius alvus suo respondet offi-
cio. Quod si hæc muneris sui oblivisca-
tur & segnior evadat, necesse est, ut Aloec-
tico vel Passulato aliquo benignè mo-
nstratur.

§. XVII.

HUc quoque spectant Acidulæ, in re-
ferendis viscerum obstructionibus
si non efficaciores saltem non minus po-
tentes, cum acidum inversum ob phleg-
matis, quò pollent, copiam magis di-
lutum feliciter foras eliminant, ipsasque
mucilaginosas sordes parietibus ventri-
culi & intestinorum adherentes educant.
Verum! eò nunc, proh dolor! devenit,
ut in locis illis, in quibus frequentantur
Acidulæ, omnia ad luxum factumque
componantur, proscriptâ hæc Medicor-
um regulâ: *Non satiari cibis, & medicina
universalis.* Vidi certè, quod acidulæ
malè cesserint, ob nullam aliam causam,
quam quod appetitui nimium fuerit in-
dultum. Cum enim hic ut plurimum
intendatur ab acido antea compedibus
ligato, nunc autem soluto, sicque hydro-
potis imponat, ut credant, bene nunc
cum ipsis agi, fit ut de novo plus caco-
chylæ colligant, quàm acidulis emendari
vel evacuari possit. Accedit inveteratum
quoddam præjudicium, dum hæc genus
ad unum omnes ipsas acidulas inter ca-
thartica habuerunt, quibus potior locus
debeatur inter alterantia, semper parcè
& modicè exhibenda. Hinc mirari subit,

quid medicos induxerit, ut acidulas in
tanta copia hauriendas præscriperint:
aut enim suas exserunt operationes pur-
gando, aut alterando. Si alterando: cui
bono quæso in tanta copia assumuntur?
Si purgando, quomodo ipsarum usus in
tot dies citra periculum protrahitur?
Itaque meliùs illi suæ consulunt sanitati,
qui eas partitis vicibus bibunt, idque plures
per septimanas, interposito semper
blandiore quodam abstergente, aut de-
tersivò amarò, sic voti compotes lentò
quidem, sed rectò tramite perveniunt ad
metam. Acidulæ sunt remedium empy-
ricum; aut juyant, aut nocent: tertiura
dari nequit.

§. XIX.

Alteram Morborum acidulæ clas-
sem componunt illi, qui formam,
nitorem & corporis habitum externum
propius tangunt, quales sunt rubedo fa-
ciei, gutta rosacea, scabies, dentium ni-
gredo, gingivarum laxitas & putredo,
foetor oris & hujus commatis plures,
quibus recensendis nunc non immoror.
Et quantum quidem ad rubedinem fa-
ciei & guttam rosaceâ, solet vulgò accu-
sari nescio quæ hepatis intemperies cali-
da, vel contradictionem involvens anti-
praxia viscerum. Verum cum viscera
nunc non amplius eo fungantur munere,
prout quidem ab antiquis fuit creditum,
nec diverso alantur sanguine, utpote qui
unus idemque ad corporis partes solidas
dispensatur, meritò has causas ad aniles
referimus fabulas.

§. XIX.

Vera autem & constans mali hujus
sedes.

sedes est in ventriculo, ejusque causa non tam in calore quam acido vitioso plus minus volatili consistit: quippe horum hominum sanguis ad coagulationem semper pronus est, hinc vidi, quod si ex præscripto Medicorum (der Leber, Dors) ad refrigerandum hepar julebos, acidulas, serum lactis, aquam citratam largius biberint, cō magis malum indies fuisse auctum, quia frigida illa tonum ventriculi labefaciunt, fermentum obruunt, digestionem turbant & cruditates augent. Itaque præferimus præcipitantia vel rectius absorbentia dicta, v. g. Ebur s. Δ. lap. Startar. vitriolat. & diaphoret. antihecticum Poterii. Stomachicum ejusdem, Bezoarticum Martiale Ludovici. Liquorem volatilem nostræ descriptionis, qui adeo potens est in refrinando acido volatili, ut ex paucis guttulis instillatis vinum album rubrum induat colorem. Interim vino interdendum & quolibet liquore inflammabili. Neq; omittenda sunt venæsectiones, & scarificationes frequentius instituta. Symbolum suum quoque conferunt fonticuli, de quibus *Oswaldus Grembs*; & setacea, quæ non sine ratione commendantur in *D. Johannis Franci* Medici Angustani tractatu de setaceis. Externa cosmetica dicta hic famā nunquam sustinent, suosque deserunt Magistros, qui ut aliquid lucrentur, fucatis his plerumque aliis fucum faciunt. Possem ego vel mille ejusmodi nugas hic referre, mercurialia, vel ex talco, marcasita, aliisque similis farina quisquiliis parata, quæ omnia vel in casum adhibentur, vel si prodesse videantur, id non tam cosmetico quam frictioni excrementa tertiæ coditionis vulgò dicta

tollenti in acceptis ferendum; sic enim humores antea restagnantes iterum alacrius per tubulos & vascula capillaria circulantur, in quo totius rei cardo vertitur. Quod si opinioni aliquid dare velis, en sequens quod in gynæceis inter arcana habetur ꝛ. Porcell. lactant. mundat. & eviscerat. concis. & contus. inde cucurbitæ vitreæ, affunde vin. Hisp. Mens. iij. adde cochlear. Mens. j. pom. cit. no. iij. sacchar. cand. ꝛiv. destill. l. a. & receptaculo imponantur fol. Oii no. iv. post expon. rad. solar. per tres septimanas, S. *Holländisches Wasch Wasser.*

§. XX.

AD dealbandos dentes tartarifata; ad firmandos styptica ex lacca commendamus. Et sicuti dentes niveo suo colore superbientes perfectam chylicizationem comprobant, ita circa ipsorum radices & in confinio gingivarum ipsis adhærescens mucus cacochymicum sanguinis indicat statum. Si enim amurca talis è gingivis exprimatur, indubitatus lymphæ corruptæ erit testis, cujus acorem & viscositatem tunc quoque ex aliis signis haud obscure colligimus. Fugienda autem sunt intense frigida & intense calida, hinc nocet potus gelidus, & ipse potus Theæ fervidus dentibus est inimicus. Omnes ferè canes habent dentes elegantissimos, quia ipsorum fermentum est potentissimum, ipsaque digestio ita peragitur, ut suum cuique tribuatur. Australes habent Borealibus dentes nitidiores, fruuntur quippe aere dentibus benigniore. Ob hanc aeris benignitatem & forte Aquæ Niloticæ saluberrimæ potum Ægyptiorum dentes juventutem suam
f 2 servant

servant & vigorem, nec cariem sentiunt nec dolorem. Vide elegantissimā disputationem de dentium anatome sub Præsidio celeberrimi *Dn. Metzgeri* in Academia Tubingensi habitam.

§. XXI.

Gingivarum, cum laxitati, tum putredini, medentur decocta chalybeata, & vulneraria; quò pertinent mundificantia: mel rosar, succus chermes, succus cochleariæ, apii, brodium olivarum. Aqua theriacal. Aqu. ad gingivastartarisata.

§. XXII.

Tandem ad morbum universalem, quò etiam extra aulas tertia pars hominum moritur, provehimur. Febres volo, tum intermittentes, tum continuas, quæ & in aulis principum & magnatum castra metantur. Quemadmodum enim ex vitioso illo primarū viarum acido-febres intermittentes prodeunt, ita ex virulenta assumtorum putrilagine, febres acuta, opinione citius necantes, ipsaque elementa vitalia concutientes, cum vel sine inflammatione, suum trahunt ortum. Utræque in turbata sanguinis mixtione, verâ & genuinâ omnium febrilium essentiali & ratione formali, conveniunt. Neque enim circa alterum hoc Eridos pomum fluctuamus amplius, sed rem acutetigisse persuasum habemus, facilè etiâ, si interstrepere hic, ut anseribus inter olores, licet, ad dubia quædam, nuper contra hanc recentiorum sententiam, mota amicè & placidè respondebimus. Primò, dicunt, non dari in sanguine tanquam corpore fluido determinatam particulæ relationem & habitudinem ad se

invicem. Verùm sic omnis ordo rerum, omne inter fluida discrimen, tolleretur. Sic omnis temperies, quæ etiam secundum Aristotelem est minimorum congrua & proportionata mistio, periret, nec unquam vera aliqui putredinis causa dari posset. Dices: quem ergò situm & dispositionem in statu naturali hæ sanguinis particulæ servant, & quæ, quæso, ipsis competit textura in statu præternaturali? quid est illud, quod essentialem illarum modificationem immutare valeat? Sed & hunc scrupulum eximi posse, persuasum habeo. Si enim particulæ sanguinem constituentes talem inter se servant ordinem, & talia juxta se componunt intervalla, ut materia ætherea, sola & unica fluiditatis causa, citra magnum tumultum eas permeare & in varias dimensiones citra confusionem movere possit, illa textura ritè se habet, & omnis motustam progressivus quam intestinus sine mixtionis turbatione cietur. Sin verò intervalla illa (à quacunque id tandem fiat causa) mutantur; vel alius figuræ & motus influat materia ætherea, textura jam erit mutata, compages vel laxior, vel strictior, mixtio turbata, & si id in extremo fiat gradu, ipsa essentialis modificatio sanguinis erit destructa & immutata, id quod in peste contingere videmus. De quibus latius in *disput. de Chyla & Sanguine*.

§. XXIII.

Alium dubium, quod scilicet sanguinis fermentatio sæpè sapius cum tumultuoso particularum motu intendatur, nullâ tamen subsequente febre, pari facilitate refellimus. Quandoquidè pro-

hic

bè hîc distinguerè debemus effervescen-
tiam à turbata sanguinis mixtione. Illa
enim & in aqua ebulliente, & in acidulis
actû frigidis notatur; neque tamen est,
qui dicere audeat, ipsam quoque mixtio-
nem ibidem læsam & turbatam esse. Hæc
autem præsupponit insensibilium parti-
cularum imutationem, quò alii formen-
turpori, aliaque & nova inducatur tex-
tura, id quod in vino, fulmine tacto, vi-
dere est.

§. XXIV.

His adjiciuntur duo scrupuli, quod
videlicet quandoq; in auxilium ve-
cemus medicamenta sanguinis particulas
magis inter se confundentia, v.g. sal. vol.
C. Cervi; deinde quod ex turbata sangui-
nis mixtione sufficiens febrium ætiologia
& evidens phenomenorum explicatio
hauriri nequeat: Verùm nec hi scopum
feriunt, ut enim in priori præsuppositum
falsum est, quod sal. volat. C. Cervi mix-
tionem sanguinis magis turbet: ita poste-
rius vel solâ experientiâ refellitur, cum
hactenus ne unicum quidè nobis potuerit
denominari symptoma febrile, quod
non evidentissimè & sufficientissimè per
suas causas explicuerim. Ut ausim dicere,
quod alibi in physicis professus sum, ne-
glectâ hæc febrium ratione formali (tur-
bata sanguinis mixtione) ne unius etiam
symptomatis febrilis causam, quæ philo-
sopho veritatis cupido satisfaciat, dari
posse, id quod in conspectu pluribus de-
monstraturi sumus.

§. XXV.

Cæterum observandum est, febres
intermittentes quandoque in Auli-
cis curatu difficiliore esse, & non rarò in
febrem malignam & inflammatoriam de-

generare: quod ipsorum corpora ob san-
guinis dyscrasiam, & quod plerumque se
contra aeris injuriam non satis præmu-
niant, obstructionibus erysipelatosi ma-
gis sint obnoxia. Statuimus itaque, fe-
briua continuarum & malignarum cu-
rationem absolvi deobstruentibus, præ-
missò tamen, si vires id ferant, tutiori e-
metico. Deobstruentium classem con-
stituunt volatilia urinosa, & sulphurea:
Bezoartica, de quibus passim apud Practi-
cos recentiores. Intermittentes autem
profligantur china china, ex qua famosû
illud Angli Medici febrifugum hunc in
modum componitur. ℞. Vin. rub. opt.
℥iv. chin. chin. in pollin. redact. ℥ij. stent
in loco tepido per 3. dies, agitentur sæ-
piùs, dein liquor decant. dantur ℥ij.
præterpropter in declinatione paroxys-
mi, hæc quædosis contiauctur singulis
diebus quater vel quinquies, usque dum
febris remiserit. Quo scopo obtento le-
nitivum exhibetur. Tutius tamen hoc re-
medium est, si tribus horis ante paroxys-
mum, in quo illud primâ vice vis propi-
nare, emeticum exhibeatur. Et multi
sunt, qui dubitant, an prosperi, qui usum
remedii hujus sequuntur, effectus ipsi
Medicamento, an diæta in acceptis fe-
rendi sint, de quo judicent illi, qui ser-
vatâ eadem vivendi ratione spontè à fe-
bribus liberantur; æquè enim remedio-
rum ac Medicorum copia quandoq; nocet.
Sic paucis sæpius efficitur, quod alii
magno cum apparatu vix obtinent. Et
optandum foret, ut pauciora in officii-
nis haberemus remedia, & quæ vilio-
ris essent pretii: ut enim alibi, ita &
hîc, Natura paucis potest esse contenta;
Ego in gratiam philiatricorum phar-
ma-

macopolium aulicum hic subjungam, è quo contra cuiusvis generis morbos depromi poterunt remedia hæcenus à multis feliciter usurpata.

Pharmacopolium Portatile,

cujus
in fronte

hæc legitur inscriptio :

MUNDUS REGITUR
OPINIONIBUS.

In uno latere habetur:

VITIA SÆPE VENDUN-
TUR PRO VIRTUTIBUS.

In altero:

FIDE, SED CUI VIDE.

Intus Medicamenta disposita sunt
secundum hunc ordinem.

Cremor Tartari.	Tartar. Vtriolat.
Tart. emeticus.	Pulv. rad. laxat.
Pulv. fol. orient.	Pulv. Rhei.
Resin. Jalap.	Scammon. correct.
Mercur. dulcis.	Antimon. diaphor.
C. Cerv. s. Δ. præp.	Lap. S. ppt.
Succin. ppt.	Croc. Martis Sulph.
Cinnab. Nativ.	Cinnab. S. ii.
Antihætic. Poter.	Stomach. Poterii.
Pulvis absorbens.	Pulv. Bezoart. alb.
Pulv. epilept. c. & f. o.	Pulv. Styptic.
Flor. Sulph.	Myrrh. rubr.
Sal. absynth.	Arcan. duplicat.
Sal. armon. depur.	Pulv. catarrhal. ext.
Elixir. Fermentativ.	Elixir. Propr. dulc.
Elixir. Uterin.	Mixtur. simpl.
Essent. Carminat.	Essent. absynth. comp.

Tinctur. Succin.	Tinct. anodyn.
Tinct. Tartari.	Tinct. Mart. volat.
Tinct. Bezoart.	Spir. Cephal. Bussii.
Theriac.	Diascord.
Laudan. opiat.	Theriac. Cœlest.
Pilul. gummof.	Pilul. Cephal.
Liquor arthrit.	Aqu. Mirab.
Aqu. fl. tilia.	Aq. C. Cerv. citrar.
Empl. de Ran. c. S.	Empl. anodyn.
Empl. diaphoret.	Empl. Cinnaberin.

§. XXVI.

Sed autem mihi vellicat grata brevitas: hinc pauca saltem dixtam spectantia superaddo, ne partus hic mancus & mutilus lucem videat. Et cum quilibet sibi facile possit esse Medicus, vide primò ne excedas in quanto, quantitas enim plus nocet quam qualitas, Deinde elige tibi illa, quæ genio tuo videntur esse magis accommodata. Commendo autem Principibus venationem, equitationem & ventionem, tanquam certissima sanitatis & vitæ præsidia, si modus sit in rebus, horum enim ope viscera concutuntur, & visceri humores è glandulosis tubulis excutuntur & in cavitates excrementis colligendis dicatas deponuntur. Præter hæc multa utilia suadet Seneca de tranquillitate Animi, ebrietatem si excipias, quæ omnibus, cuiuscunque etiam sint conditionis, salutaria esse queunt. In se recedendum est, inquit: Conversatio enim dissimilium, bene composita disturbat & renovat affectus, & quidquid imbecillum in animo, nec percuratum est, exulcerat. Miscenda carsen ista, & alternanda sunt, solitudo & frequentia. Illa nobis facies hominum desiderium, hæc nostri: & erit altera alterius remedium. Odiu tur-
ba

ba sanabit solitudo; tadium solitudinis turba. Nec in eadem intentione equaliter resinenda mens est, sed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubescibat: & Cato vino laxabat animum, curis publicis fatigatum: & Scipio triumphale illud & militare corpus movit ad numeros; non molliter se infringens, ut nunc mos est etiam in excessu ipso ultra muliebrem molli-
 tiem fluentibus; sed ut illi antiqui viri sole-
 bant, inter lulum & festatempora, virilem
 in modum tripudiare, non facturi detri-
 mentum, etiam si ab hostibus suis specta-
 rentur. Danda est remissio animis: melio-
 res acrioresq; requieti surgent. Ut fertili-
 bus agris non est imperandum; cū enim
 exhauriet illos nunquam intermissa fecun-
 ditas: ita animorum imperis assiduus labor
 frangit. Viros recipient paulum resoluti &
 remissi. Nascitur ex assiduitate laborum
 anteriorum hebetatio quadam, & languor:
 nec ad hoc tanta cupiditas tenderet, nisi na-
 turalem quandam voluntatem haberet lu-
 sus jocoso; quorum frequens usus, omne
 animis pondus, omnemq; vim eripiet. Nam
 & somnus refectio necessarius est: hunc
 tamen si per diem noctemque continuus mors
 erit. Multum interest remittas aliquid an
 solvas. Legum conditores festos instituerunt
 dies, ut ad hilaritatem homines publice
 cogerentur: tanquam necessarium labori-
 bus interponentes temperamentum. Et
 Magni, ut dixi, viri quidam sibi menstrua
 veris diebus ferias dabant: quidam nullum
 non diem, inter & otium & curas, divi-
 debant. Qualem Pollionem Asinium Ora-
 torem magnum, meminimus, quem nulla
 res ultra decimam retinuit. Ne epistolas
 quidem post eam horam legebat, ne quid
 novae curae nasceretur: sed totius diei lassitu-

dinem duabus illis horis ponebat. Quidam
 medio die interjunxerunt, & in postmeri-
 dianas horas aliquid levioris opera distule-
 runt. Majores quoque nostri novam rela-
 tionem post horam decimam in senatu fieri
 vetabant. Mules vigilias dividit & nox
 immunis est ab expeditione redeuntium. In-
 dulgendum est animo, dandumque subinde
 otium, quod alimenti ac virium loco sit:
 & in ambulationibus aperiis vagandum,
 ne caelo libero & multo spiritu augeat attol-
 lat quies animus. Aliquando vegetatio iter-
 que, & mutata regio, vigorem dabunt, con-
 victusque & liberalior potio: Nonnunquam
 & usque ad ebrietatem veniendum, non
 ut mergat nos, sed ut deprimat. Eluit eni-
 curas, & ab imo animum movet: & ut
 morbis quibusdam ita tristitia medetur. Li-
 berque non ob licentiam lingua dictus est
 inventor vini, sed quia liberat servitio cu-
 rarum animum, & afferit vegetaque & au-
 daciores in omnes conatus facit. Sed ut li-
 bertatis, ita vini salubris moderatio est. Ea
 Solonem, Arcefilaumque indulgisse vino
 credunt. Catoni ebrietas obiecta est: facilius
 efficiet, quisquis objecerit, hoc crimen ho-
 nestum, quam turpem Catonem. Sed nec
 saepe faciendum est, ne animus malam con-
 suetudinem ducat: & aliquando tamen in
 exultationem libertatemque extrahendus,
 tristisque sobrietas removenda paulisper.
 Nam, sive Græco Poeta credimus, aliquan-
 do & insanire jucundum est: sive Platoni,
 frustra poeticas fores compos sui pepulit: sive
 Aristoteli, nullum magnum ingenium sine
 mixtura dementiae fuit. Non potest grandæ
 aliquid & supra ceteros loqui, nisi mota
 mens. Cum vulgaria & solita contempsit,
 instinctuque sacro surrexit excelsior, tunc
 demum aliquid cecinit grandæ ore mortali.

Non

Non potest sublime quicquam & in arduo
positum contingere, quamdiu apud se est.
Descendat oportet à solito, & efferatur, &
revertatur franos, & rectorem rapiat suum,
eoque ferat quo per se timuisset ascendere.
Habes, Lector, quæ tueri, & quæ restitue-

re sanitatem possunt. Illud tamen scito:
nihil horum satis esse validum rem im-
becillum servantibus, nisi interna & ass-
dua cura circumbeat animum
labentem.

DISPUTATIO V.

DISQUISITIO MEDICA

De

HÆMORRHAGIA NARIUM

RESPONDENTE

CAROLO PHILIPPO LOMBARDIO.

B. C. D.

QUotquot morborum insultus
corpus nostrum ferre dicitur,
sanguis seu liquor vitalis mor-
bosos sustinere cogitur impetus, in quem
solum omnes ferè morbi catervatim in-
volant, hinc est quod in omnibus tam
externis quam internis corporis humani
affectibus sanguis suos patiatu manes:
Haud itaque erravero, si dixerò, omnes
morbos vel à nimia sanguinis copia, vel
ejusdem vitiosa qualitate, suos (si non
primariò, saltem secundariò) trahere na-
tales: Affectus quem impræsentiarum
describendum & curandum introduco,
ad utrumque sanguinis statum, hoc est,
& ad plethoram, & ad cacochymiam, re-
ferri potest: sed ne diutius in limite hæ-
ream, cum hunc in modum definio.

*Hæmorrhagia narium est p. n. & imme-
dica sanguinis per nares excretio, vel ejus-
dem è naribus effluxus, à causa nunc inter-
na nunc externa productus.*

Cum autem vox hæmorrhagiæ juxta
Galenum soli sanguinis excretioni, quæ
per nares fit quasi per excellentiam com-
petat, usus tamen obtinuit, ut ad alios
quoque sanguinis fluxus referatur, quales
sunt: qui vel ex sedalibus provenit vasis,
& fluxus hæmorrhoidum appellantur: vel
ex utero singulis provenit mensibus &
mensum fluxus audit: vel qui post par-
tum è muliebribus instituitur & lochio-
rum nomine venit. Non jam dicam de
aliis cruentis excretionibus, in quibus
sanguis in cavum visceris alicujus effun-
ditur. Interim mihi placet cum Hippo-
crate ipsius partis nomen addere, & flu-
xum sanguinis è naribus erumpentis hæ-
morrhagiæ narium appellare.

Th. II.

TH. II.

LEx naturæ vult, ut omne corpus in suo maneat statu, donec deturbetur ab alio. Vi hujus legis sanguis intra mœnia sua placido ac tranquillo gaudet in circulum motu: Verùm quamprimum à causa aliqua turbatur, ejusque motus in circulum præter naturam intenditur, in varias motus degenerat anomalias, seseque amplius contineri nescius vasa sua diffringendo osculaque distendendo liberum sui vendicat exitum, & quâ data porta foras erumpit. Fit autem hæc vasorum apertio juxta Scholasticos triplici modò: vel per *anastomosis*, vel per *diapedesin*, vel per *diarresin*, quæ an revera semper contingant, prout communiter describuntur, meritò dubito, cum capere vix possim, quomodo sanguis sub forma sanguinis è vase aliquo transudare possit. Verùm cum de his institutionibus prolixè satis agatur, nolo crambem bis costam apponere, sed ad causarum investigationem me accingo.

TH. III.

CAusam itaque proximam ac immediatam statuo esse vasorum sanguiferorum in naribus præsertim arteriarum apertionem quocunque modo factam, à sanguine vel quantitate, vel qualitate, vel motu peccante. Locus itaque affectus est nasus, olfactus organum & aeris inspirationi quoque inserviens, quo natura quandoque ad excrementorum pituitosorum evacuationem utitur. Prædita autem est hæc pars multis vasculis sanguiferis, per ipsam narium cutem dispersis, ut etiam pulsu suo exterius se prodant. Arteriarum seriem eleganter delineat *Higlmorm p. 246.* quem vide.

TH. IV.

CAusæ proximæ plures aliæ velificantur occasionales & antecedentes, quas inter *res naturales, non-naturales & præternaturales* querere solent. Inter *res naturales* refertur *ætas juvenilis*, sanguis enim eò tempore admodum fervidus est, & ad majorem fermentationem subeundam magis proclivis. Scat Hippocratis sententia aph. 27 lib. 3. *Adultioribus autem & puberibus commemoratorum multa accidunt, & febres etiam diuturniores, tum etiam sanguinis profluvia è naribus.* Quo etiam spectat 2. *Temperamentum calidum & biliosum 3. Sexus imprimis muliebris propter vasorum majorem raritatem, sanguinemque (cæteris paribus) magis fermentescibilem.*

TH. V.

INter *res non-naturales* primas sibi vendicat *air* fervidior vel contagiosus, ac multis particulis fermentescibilibus peregrinum ætherem inferentibus imprægnatus, quæ fibras sanguinis divellendo eas ad prosequendum circulationis sanguinis motum ineptas reddunt, ut in extremitate cutis dehinc hærentes (ratione gradus malignitatis) sæpius maculas, intra vasa autem tunicalum ora excedendo hæmorrhagias constituent. Eundem subeunt censum *Cibi* calidiores ac aromatibus conditi, reliquique salsi, ac fumo indurati, & quæ sanguini dispositionem cacochymicam aut scorbuticam inferunt. Male quoque audiunt *liquores potulenti spirituosos*, vini generosioris largior ingurgitatio, qualem casum refert *Timæus à Guldentsee Cal. Medicin. 34.* Symbolum

conferunt *vigilia continua* &c. Motus vehementiores tum corporis tum animi, quò iram & consuetas excretiones suppressas etiam refero, quid enim hæc valeant, in sexu sequiori quandoque videre nobis contigit. In *præternaturalium*, rerum classe stant plures morbi tum chronici tum acuti, ex inveteratis viscerum obstructionibus & acrioris sanguinis diathesi oriundi, è quorum profapia sunt cachexia, scorbutus, hydrops, tertiana, quartana, febres omnes malignæ, variolæ, ipsaque pestis; Nec non spasmodicæ fibrillarum contractiones sanguinis itum in circulum retardantes & quandoque sufflaminantes, cujus historiam tradit Willisius c. de remediis *iquis*, quo pariter vulnera, contusiones, variæque continui solutionum species etiam refero, & ex *Magnifici ac Nobiliss. D. Præsidis* relatione tumorem colli cancerosum, sive scrophulas scirrholas, nunc exulceratas, quibus vir quidam plures per menses conflatur, & ad necem usq; conflabitur, siquidem & hic sapius hæmorrhagia narium corripitur, tum ob gangranosam sanguinis intemperiem, tum quod sanguis in vasis majoribus colli pressus, per capillaria qua data viâ ruptis claustris egredi cogatur.

TH. VI.

Differentias quod attingit dico, aliam esse *criticam*, aliam *symptomaticam*, illa in morbis acutis quandoque instituitur à natura: hæc vel pauca est vel nimia, aut nusquam tuta; nullum enim paucum est criticum, sed semper symptomaticum, & omne nimium vertitur in vitium.

TH. VII.

Signis diagnosticis recensendis non immorabimur, cum hic affectus oculis usurpetur: instantis autem hæmorrhagiæ indicia sunt, dolor capitis punctorius, facies intense rubra, ejusque tumescencia, vasorumque turgescencia, præcessit diæta sanguinem vel augens vel vitioso ipsum inquinans caractere.

TH. VIII.

IN Prognosi cautus sit Medicus, nunquam immemor, hic non ludi de corio, sed de sanguine humano, vitæ thesauro. Omne profluvium sanguinis immodicum est periculi plenum, viam sternens vel ad subitanæ mortem; vel ad morbos chronicos, quos frigidus vulgo vocant, v. gr. cachexiam, hydropem. Salutaris est ubi magna adest sanguinis copia, & natura modum excretionis servat. In febribus malignis ambiguum est, an noceat an prosit, bene tamen speramus, si conveniens sit ægrotantis naturæ & morbi indoli, modo non peccaverit in excessu; sanguinis stillicidium infaustum prædicat eventum; *Symptomatica* semper mala & morbum reddit graviolem.

TH. IX.

IN indicando sanguis omne fert punctum, si enim peccet quantitate, sui indicat imminutionem, si vitium fuerit in motu & qualitate, intemperies corrigenda est per alterantia contraria & motus vitiosus refræmandus. Conveniunt & hic & ibi V. S. præcipitantia & refrigerantia. In intemperie autem acrimoniam humorum temperantia aliæque speci-

specifica laudantur, de quibus paulo post. Quamvis autem in methodica curatione semper à generalibus debeamus incipere antequam ad particularia remedia properemus, tamen sæpe hic nascitur occasio urgens, cui est omnino occurrendum: Ut non male dicere possim, curationem esse duplicem, unam in paroxysmo, alteram extra paroxysmum. In paroxysmo plerumque in subsidium vocantur opiata, styptica & specifica. Extra paroxysmum cogitandum de purgantibus, cæterisque evacuantibus & alterantibus, nec non V. S. Equidem venæ sectio plus respicit causæ antecedentis remotionem, quam quod in sanguinis fluxu præsentem locum habeat. Tentari tamen & hic debet, si virium robur, ætas aliæque eam permiserint.

TH. X.

Sanguinis intemperiem corrigunt ejusque compagem nimis relaxatam confirmant lactuca, endivia, portulaca, plantago, lymphitum, tormentilla, bistorta, fl. rosar. balustr. papav. rixad. syr. corall. myrthin. de ros. sic. papav. errat. $\mathcal{R}$ corall. antiphthis. terr. Japon. serum lactis c. succis, chalybeata & quæ antiscorbutica vocantur. Horum plurima in ipso paroxysmo ad sanguinis turgescentiam demulcendam propinari possunt. Verum cum solis internis orificia arteriolarum aperta vix occludi possint, necesse est, ut & externa ipsi loco affecto admoveantur: quo spectant pulveres stegnotici, sperniola Crollii, terr. $\mathcal{O}$ -l. dulcis, bolus armena, lap. hamatit, gumm. tragacanth. arab. liquor. stypticus Weberi, vel *D. Præsidis*, qui

tutior, interne & externæ mira præstans. Virtutes ejus vidi in milite graviter vulnerato in manu, subsequente incompefibili hæmorrhagia, cumque jam omnia conclamata apparerent, imposuit superveniens chirurgus linteam liquore hoc styptico inebriatum, dictum factum stetit sanguis, ac ipsius vulneris curatione eo felicius peragebatur, commendantur quoque alia: $\mathcal{O}$, $\mathcal{O}$ -l. succus urticæ, muscus cranii humani pulverisatus ac naribus inflatus, stercus suillum, & in *Ephemerid. Germanorum anno secundo.* pag. 100. in nimia hæmorrhagia narium parantur turundæ ex usnea in fimo porcino cum mucilag. tragacanth. (per aq. spermat. ranarum) quæ prius exsiccantur & postea in loco sicco servantur, tempore necessitatis naribus intruduntur, & incantamenti instar sanguinem sistere dicuntur. Pulvis ex lacca & alumine apud eosdem in anno primo, deo. *prima*: pulvis sympatheticus Digbæi quem feliciter adhibuit *D. Præses* in puella aliquot annorum: laudamus etiam penicillos ex charta emporetica, albimine ovi imbutos & pulvere stegnotico aspersos. *Willisius* extollit fuliginem vitriolicam, alii bufonem serico inclusum sub axillis gestare jubent, aliæque amuleta commendant, quæ non semper superstitionis argui debent, cum juvare possint, eo quod certam aliquam materiam ætheream transmittant, sanguini in motu placido conservando magis amicam, nolo tamen diffiteri, quandoque juvare empirica, quod agrotantis imaginationem corroborent, ut enim mundus regitur opinionibus, sic ipsi agrotantes plures committunt fallacias non causæ

ut causa. Frictiones, cucurbitulas, frigida, acida, testibus, hepatis & collo applicata, sicco prætereo pede, cum nec ruta sint nec expectationi semper satisfaciant.

TH. XI.

DE Purgantibus quid statuendum hic sit facile est iudicatu, si consideremus ex quibus consistant partibus, & quonam operentur modo, sic enim palam fiet, ea in ipso paroxismo caute pejus fugienda esse, quippe ex observationibus aliorum constat, usum purgantium frequentiore, largissimam insectam fuisse hæmorrhagiam. Extra paroxysmum autem concedi possunt, ut vitiosi humores tum è primis viis, tum ex ipsa massa sanguinea foras eliminentur, quem in finem ipsa quoque diaphoretica insigni cum ægrotantis commodo propinari poterunt.

TH. XII.

Cautela Medica circa hæmorrhagiæ curam observanda sunt hæc. 1. Critica si fuerit hæmorrhagia, nec sistenda nec promovenda, sed totum negotium naturæ relinquendum. 2. Narcotica summa cum prudentia & non nisi urgente necessitate in usum sunt vocanda, imprimis si æger ad virium defectum fuerit redactus, viam enim sternunt ad morbos chronicos. 3. V. S. non nisi in largiori sanguinis profusione institui debet, quia si in levissima quavis saltem instituat, tunc recrudescente malo etiam levissimo, sui curationem non nisi per reiteratam venæ apertionem admittit: sicut enim optime cogitata quan-

doque pessime cedant; sic ipsa quoque V. S. empyricum est remedium, quod aut prodest aut nocet.

TH. XIII.

Dixta legitima administratio in sex rerum non-naturalium debito usu, ut in cæteris morbis curandis ita & hic omne fert punctum, hinc hæmorrhagiis deditos vitare jubemus aërem astuantem, squalidum ac particulis uliginosis inquinatum, quin suademus potius frigidiorē aërem ac particulis Δ temperatum: Quoad potum abstinere jubemus à vino generoso, spirituosius, ut & omnibus iis, quæ fermentationem præternaturalem in M. S. augent; convenit autem potus tenuis ac herbis specificis imprægnatus: sic curavit *Vir Nob. ac Exper. D. Dorstenius Medico, in hac alma Doct. eiusdemque Profess. Ord. Factor ac Præceptor longe venerandus*, ægrum quendam desperata hæmorrhagiâ maligna decumbentem, præmissis præmittendis, exhibita per vices $\mathcal{R}$ $\mathcal{C}$. succo pomorum, ac commutato potu alexipharmaco aliisque sanguinis compagem restituentibus. Cibi sint humectantes ac refrigerantes, exulent omnia aromatica & quæ sanguinis fermentationem intendunt. Conducunt somnus & quies, quia humectant & sanguinis fermentationem placant. Excreta & Retenta sibi invicem correspondant, ne hic vel excessus vel defectus deprehendatur; Animi pathemata prudenti moderamine componenda, & omnia ea quæ sanguinem ebullire faciunt ceu pestem fugere, prudentiæ erit argumentum. Tu L. B. Si plura

plura de hoc desideres argumento, vide
sis Deodatum, Sennertum, Ettmüller-
rum & Collegium Chirurgicum Dn. Prae-
fidis, in hoc enim plures reperies for-

mulas indicationibus his accommo-
datas.

DEO T. O. M. sit Laus & Gloria
in sempiternum.

DISPUTATIO VI.

De.

CHYLO ET SANGUINE.

RESPONDENTE.

DN. GEORGIO SCHUMACHER, Brem.

Q. D. B. V.

§. I.

Primò statim intutu dices me
Iliades post Homerum scribere,
acta agendo tempus fallere, &
inter tot egregia fercula & bellaria me-
dica cramben bis coctam apponere:
Idem enim Medicis contingere solet,
quod tum sanis tum agris in more po-
situm esse videmus; dum uterque cibum
plus una vice oblatum respiciunt, aut re-
medii bis vel ter exhibitum fastidium
concupiunt, aliud atque novum cum
novo quandoque medico expetentes.
Nam & illi novitatis sunt avidi, ut semel
dicta vix citra tædium ferant atque au-
res suas non nisi insolitis infuetis & no-
vis faciles & vacivas præbeant. Equi-
dem non diffiteor, argumentum hoc
jam ante me ab aliis ita pro dignitate
excussum esse, ut nihil amplius fortè
dici possit, quod non dictum fuerit.
Verùm cum longius hunc in campum
expatiari meus ferat animus, & aliquam

ind. Medicinæ Practicæ scenerari lucem
contendam, non ingratum fore spero,
si chyli & sanguinis naturam & incholem
denuo delineaverim, & primordia Vi-
tæ sanæ & longæ in his consistere o-
stenderit: deinde si verbo saltem ad-
diderim, qui ex utroque hoc fluido
ceu altero equo Trojano prodeant
quandoque hostes, œconomiam ani-
malem aut pervertentes, aut evertentes,
Faxit Deus O. M. ut omnia feliciter.

§. II.

Lactiformem illam massam, quæ
quotidie sanguini recens affundi-
tur, ut restauretur deperditum, chylum
vocamus. Fugax enim est microcosmi
vivacitas & perennis quoque in corpore
nostro omnium substantiarum efflu-
xus! hinc instauratione perpetuo
opus habet: eo autem, ut privatim
pars qualibet fruatur, reipublicæ
interest, publicis promptuariis pri-
vatæ cujuslibet exigentiæ providere.